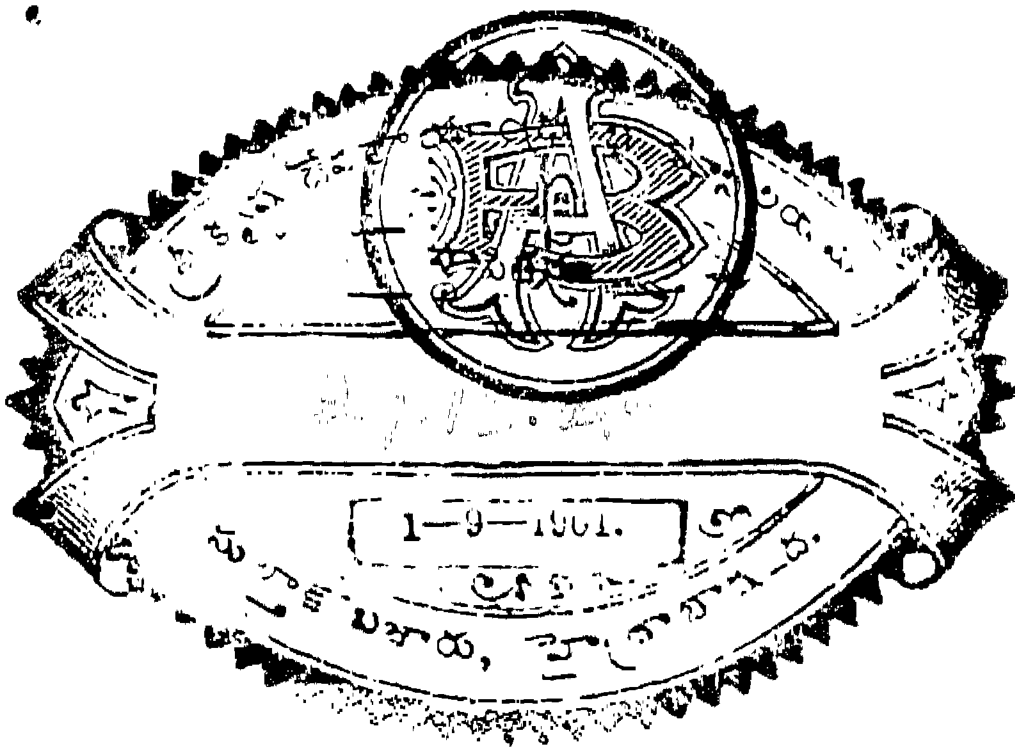
శారదాపద్యవాచకములు

(ఏడవవాచకము.)

గ్రంథకర్త:

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు.

[రెండవకూర్పు.)

1930

Price 8 As.] [వెల 8 అణాలు.

చెన్నపురి : ఆర్యభారతీ ప్రెస్సున
ముద్రితము:—1930.

కృతిసమర్పణము.

ఓమ్

పట్టిన పట్టువిడువక సాధించు దిట్టయై బ్రహ్మసృష్టికిఁ
ప్రతిసృష్టిగావించిన కౌశికమునీంద్రుని వంగడ
మునఁబుట్టి శ్రీరామచంద్రమూర్తిని
అయోధ్య కొసఁగిన తల్లికి
కళలఁబోషించుచు భాగ్యమును హెచ్చించుచు విజ్ఞాన-
మును వెదఁజల్లుచు నఖండప్రభతో భరత
వర్షమునంతను నేకచ్ఛత్రముగా
నేలిన తల్లికి
ఆసియా, ఐరోపా మున్నగు పంచమహాభూఖండములకు
జ్ఞానభిక్షనొసఁగి యుద్ధరించిన సిద్ధనాగార్జున
దిఙ్నాగాది విశ్వాదర్శకులఁగన్నతల్లికి
మాతల్లికి

ఆంధ్రభాషామతల్లికి

నేఁటి తనబిడ్డలయభ్యుదయమునకై యీశారదావాచకములను
వినయముతో, భక్తితో
సమర్పించుకొనుచున్నాను.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు.

విషయసూచిక.

శ్లో. నిరీశ్వరాః పరే దేశాః
ఆంధ్రస్త్వేకోఽస్తి సేశ్వరః,
యత్రాఽస్తి భగవా న్విష్ణు
రాంధ్రనాయక సంజ్ఞయా.

ప్రాచీనము.

భారత వర్షవిశేషములు.

భీష్మపర్వము—౧-వ ఆశ్వాసము.

వారి నన నేల తొల్లియు వసుధకై యు
నేకనృపతులు పోరాడి రిట్లు నేల
వాలి కాదె భగీరథరఘుయయాతి
నహుషముఖ్యులు విశ్రుతోన్నతులు గనిరి. 1

భారతవర్షమండలి యుదార విభూతి విలాసంబున కాస
పడి యెట్టివారును నీసునం బెనంగ కుండుదురె. దీనివిస్తారంబు
నను వివరించెద. 2

మలయ మనఁగ శుక్తిమంతంబు నా వింధ్య
మనఁగఁ బారియాత్ర మన మహేంద్ర
మనఁగ ఋక్షవంత మన సహ్య మన నిందుఁ
గులనగంబు లేడు వోలుచు నధిప. 3

ఎనియందు వివిధమణిగణంబులు సమకూర్పవచ్చు ననిన
ఖనివిశేషంబులు సెప్ప నేల? మఱియు నుపమహీధరంబు
లనేకంబులు గలిగియుండు వానియందు. 4

ఇనుమును రాగియుఁ దగరం
బును వెండియుఁ బసిఁడియుం బ్రభూతము లై పే
ర్చిన సిరిఁ జేయఁగ నొప్పెడు
ఖను లెడనెడఁ బెక్కు గలవు కౌరవనాథా! 5

క. వెండియు ధనార్జనంబును
గొండలవలనను ఘటించు । గొననగు నేర్పుం
దండితనంబును బాడియు
నొండొంటికి మిగులఁ గలిగి।యున్న ట్లయినన్. 6

వ. గంగయుఁ దుంగభద్రయు వేత్రవతియు వేగవతియుఁ గృష్ణ
వేణియుఁ బెన్నయు యమునయుఁ దమసయు శరావతియుఁ
గావేరియు గోదావరియు నర్మదయు బాహుదయు సరయు
వును శతద్రువును వితస్తయు విపాశయుఁ దామ్రపర్ణియు
నను మహానదులు మఱియు ననేకసరిద్విశేషంబులునుం గలి
వీనివలన నానాముఖంబుల ధనధాన్యాది సంపదాగమ
బులు సొంపు మిగిలి యుండు.

క. ఎడనెడఁ బఱపై యొప్పెడి
యడవు లనేకములు వాని।యందర్థము సే
రెడివెఱవులు పెక్కులు చొ
ప్పడియుండు నయంబుతోడి । బలిమి గలిగినన్.

వ. ఆంధ్రసింధుచోళాద్యనేక జనపదంబులీ (భారతవర్షంబున
సమస్త వస్తు సంపత్సంపాదనంబు లయిన గుణవిశేష
బుల వెలసి పురుషార్థంబులకు ధర్మార్థకామములకుం గా
ణంబులై కమనీయంబు లగుచుండు.

క. వినికిఁ గలిగి రక్షించుచు
ననువున దయతోడి పాడి । నాయతులెల్లం
గొనుచుఁ దగ నేలి పొగడొం
దిన రాజున కుర్వి కామ।ధేనువు కాదే ? 1

ఆంధ్రులు.

యయాతికొడుకనువునకు సభానరుండుఁ జక్షువుఁ బరోక్షుండు ననువారు ముగ్వురు పుట్టిరి. అందు సభానరునకుఁ గాలనాథుండుఁ గాలనాథునకు సృంజయుండు సృంజయునకుఁ బురంజయుండుఁ బురంజయునకు జనమేజయుండు జనమేజయునకు మహాశాలుండు మహాశాలునకు మహామనసుండు మహామనసునకు నుశీనరుండుఁ దితిక్షువు నన నిరువురు జన్మించిరి. అందుఁ దితిక్షునకు రుశద్రథుండు, రుశద్రథునకు హేముండు, హేమునకు సుతపుండు సుతపునకు బలియుఁ బుట్టిరి. ఆబలివలన నంగ వంగకళింగ సింహపుండ్రాంధ్రులను పేళ్లుగలవా రార్వురు కుమారులు పుట్టిరి. వారలు తూర్పుదేశంబులకు రాజులయి యాదేశంబుల్లకుఁ దమతమ నామధేయంబు లిడి యేలిరి.

—భాగవతము : నవమస్కంధము.

మన భాష.

ఆ. తెలుఁ గదేల యన్న । దేశంబు తెలుఁగేను
తెలుఁగువల్లభుండఁ । దెలుఁ గొకండ
యెల్లనృపులు గొలువ । నెఱుఁగవే బాసాడి
దేశభాషలందుఁ । దెలుగు లెస్స.

—కృష్ణదేవరాయలు.

ఆ. జనని సంస్కృతంబు । సకలభాషలకును
దేశభాషలందుఁ । దెలుఁగు లెస్స
జగతిఁ దల్లికంటె । సౌభాగ్యసంపద
మెచ్చుటాఁడుబిడ్డ । మేలు గాదె?

—క్రీడాభిరామము.

ఉ. అచ్చ తెలుంగు పద్దె మొక । టైనను గబ్బములోన నుండినన్
హెచ్చని యాడుచుందు రది । యెన్నఁ డుఁబెద్దలు! పొత్తమెల్ల ని
ట్లచ్చ తెలుంగునన్ను డువ । నందుల చందమెఱుంగువారు నిన్
మెచ్చరొ యబ్బురంబనరొ । మేలనరో కొనియాడరో కడున్.

—పొన్నికంటి తెలగన్న, యయాతిచరిత్రము.

క. మును మార్గకవిత లోకం
బున వెలయఁగ దేశికవితఁ । బుట్టించి తెనుం
గు నిలిపి రంధ్రవిషయం
బునఁ జనఁ జాళుక్యరాజు । మొదలుగఁ బలువుర్.

—నన్నెచోడుఁడు, కుమారసంభవము.

ద్వి. అరూఢగద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠరచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గామి
జానుఁ దెనుఁగు విశేషము ప్రసన్నతకు.

—పండితారాధ్య చరిత్రము.

ఉరుతర గద్య పద్యోక్తుల కంటె
సరసమై పరగును జానుఁ దెనుంగు.

—బసవపురాణము.

పరమేశ్వరుఁ డాంధ్రదేశమున స్థిరనివాస మేర్పఱచుకొనుట.

వ. సూర్యుండును నీశ్వరుని గౌరీవినాయకులను బరిజనంబుల నెల్లరను నాశ్రయించి వారి యనుగ్రహప్రసాదంబులు వడసి పరమేశ్వరుం దరిసి. 1

తే. బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రాది పరివృఢునకు
నద్రిరాజన్యకన్యాస మన్వితునకుఁ
బ్రమథగణభూతభేతాళపరివృతునకు
హరున కినుఁడు నమస్కార మాచరించె 2

వ. ఇట్లు ప్రణామానంతరంబున భాస్వంతుండు గౌరీకాంతునకు నిజాగమనప్రయోజనం బెఱింగించి యాంధ్రదేశంబున కాహ్వానించుటయు. 3

ఆ. ఇనునితోడిచెలిమి ౹ నిభరాజవదనుండు
విన్నపంబుచేసె ౹ విశ్వపతికి
నమృతమథనవేళ ౹ నావిర్భవుండైన
భుజగహారుఁ జూడఁ ౹ బోదమనుచు. 4

సీ. విఘ్నాధినాథుండు ౹ విన్నవించిన మీఁదఁ
పర్వతాత్మజ విన్నపంబు చేసెఁ
బర్వతాత్మజ విన్నపం బొనరించిన
వెనుకఁ గ్రౌంచఘ్నుండు ౹ విన్నవించె
క్రౌంచఘ్నుఁ డిట్లు విన్నవించిన యత్తఱి
మఱి విన్నవించెను ౹ మాతృగణము
బ్రహ్మ్యాదిమాతృవర్గము విన్నవించిన
వెంబడి భూతముల్ ౹ విన్నవించె

తే. నిందుధరునకుఁ గైలాసమందిరునకు
నభవ! విచ్చేయు రవికిఁ బ్రియంబు గాఁగ
నమృతవారాశి నుదయించి ౹ యాంధ్రభూమి
దక్షపురి నున్నయాదివ్యతనువుఁ జూడ.

వ. అని యిట్లు విన్నవించిన విఘ్నేశ్వరుని మీఁదియనుగ్రహం
బునను భవానిమీఁదికూర్మినిఁ గుమారునిమీఁది ప్రేమా
నుబంధంబునను బ్రాహ్మ్యాది మాతృగణంబులమీఁదిప్రీతిని
భూతంబులమీఁది యాదరాతిశయంబునను భాస్వంతుని
మీఁదిసంతోషంబునను మధ్యమలోకగమనోద్యుక్తుండై
పారిషదులం జూచి మహాదేవుం డి ట్లనియె.

మ. కలవారందఱు దక్షవాటిగమనోత్కంఠాసము త్సాహదో
హలులైనారు సహస్రభానుఁడు నన్నభ్యర్థించుచున్నాఁడు మఁ

గళదివ్యామృతలింగ దర్శనమునుం గర్తవ్య మంత్రతత్త్వమా
స్థలికింబోదమె యూసుపోళకు వినోదంబుల్ పరీక్షింపఁగన్.

తే. పాయ కోకచోటఁ జదికిలఁ బడఁగ నుండ
నైనఫల మేమి యాటువినోదార్థ మరిగి
సంచరింతముగాక యా జలజహితుని
ధర్మ మార్జిత్యమును బొంద దక్షపురిని. 8

వ. అని యానతిచ్చి యాక్షణంబ. 9

క. చాటింపఁ బంచెఁ జంద్రకి
రీటుఁడు కైలాసనగపురీవీథుల ఘం
టాటంకృతితో దక్షుని
వాటికిఁ బయనంబు ప్రమథవరులకు ననుచున్. 10

వ. అప్పుడు భవాని భవుసన్నిధిఁ జేతులు మొగిచి యిట్లని
విన్నవించె. 11

తే. పుట్టినిలు గాన నాకు నెప్పుడును ప్రేమ
దక్షవాటికమీఁద నెంతయు ఘనంబు
సన్నిధానంబు సేయు మోచంద్రమౌళి!
యమ్మహాపురి భీమలింగమ్ము మీఁద. 12

తే. ఉత్తరంబునఁ గాశీపురోత్తమంబు
మోక్షలక్ష్మికి నెబ్భంగి మూల మయ్యె
దక్షిణంబున నాభంగి దక్షవాటి
మూల మాఁగాపుతను భోగమోక్షములకు. 13

తే. కుంటికుమువు లశక్తులు కుష్ఠరోగు
లఁఘులును వృద్ధులును బాలు రాదిగాఁగఁ

గాశి కరుగంగ లేవివి కారు లెల్ల
మోక్షమును బొందుదురుగాక దక్షవాటి. 14

మ. కలిదోషంబుననిష్ఠు రాత్మకులునర్గ గామాంధులుం బాపక
ర్ములు నజ్ఞానదవాగ్నిదగ్ధులును నై ప్రోద్యన్మహారౌరవా
వలిఁగూలంగలదుష్టమానసులకున్ వారాణసీతుల్యమై
గలుగుంగావుత ముక్తి దక్షపురి నీకారుణ్యసంభావనన్. 15

తే. సర్వలోకంబులకును మోక్షదుఁడ వైన
నీవు సన్నిహితుండ వై నిల్చినపుడు
దక్షిణాపథకాశి శ్రీదక్షవాటి
భువనమాన్యంబ కద నాకుఁ బుట్టినిల్లు. 16

వ. అని విన్నవించినయనంతరంబ యంబికావల్లభుండు కైలాస
భవనంబుననుండి సకలపరివారసమేతుం డై దక్షారామంబు
ప్రవేశించిన. 17

శా. సంతోషించిరి దక్షిణాపథజనుల్ సాక్షాద్విరూపాక్షునిం
గాంతాసంయుతు నందివాహు శశిరేఖాజూటకోటీరు వే
దాంతాభ్యర్చిత పాదపంకజుని దక్షారామమధ్యంబునం
దంతస్సంభృతసౌఖ్యుఁగంటిమి దెకన్నారంగ నంచెంతయున్.

తే. అని సమస్తజనంబులు నభినుతింప
నల్లనల్లన వేంచేసె నంధకారి
దక్షవాటికఘంటాపథంబునందు
హరిశతానందశక్రాదిసురలు గొలువ. 19

వ. ఇట్లు భీమేశ్వరసదనాంతరంబుం బ్రవేశించి. 20

తే. గారవించెను విధి శిరఃకంపమునను
నాదరించెఁ బ్రియోక్తుల నబ్జనాభు

9

ఖించుమందస్మితమున మన్నించె శక్రు
హరుఁడు గరుణించె సురలఁ గటాక్షదృష్టి. 21

చ. సకలదిశాముఖంబులు ప్రసన్నములయ్యెఁ బ్రదక్షిణార్చియై
యకలుషలీలఁ గైకొని యహవ్యవహుండు హవిర్విభాగముం
బ్రకటితసౌఖ్యకారి యయి వాయక వీచె సమీరణంబు త్ర్యం
బకుఁ డట భీమనాయకుని మందిరమధ్యముఁ జూచు నత్తఱిన్.

వ. ఇట్లు యోగీశ్వరేశ్వరుండు మార్గశిరశుద్ధ చతుర్దశియందు రోహిణీనక్షత్రంబున సిద్ధయోగంబున భీమనాయకుని యభ్యంతరమందిరంబునం బ్రవేశించి, కక్ష్యాంతరంబులు గడచి గర్భగృహమండపంబున భీమనాథు నర్చించి యాపాదమస్తకంబు తద్రూపంబు ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి.

శా. కైలాసాచలకేళిమందిరుఁడు శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుడై
ప్రాలేయాచలరాజకన్యకయుఁ దా బ్రహ్మాదిదేవవ్రజం
బాలోకింపఁగ నైక్యతం బొరసె దక్షారామభీమేశుతోఁ
ద్రైలోక్యంబును దివ్యలింగశివతాదాత్మ్యంబు వర్ణింపఁగన్.

వ. ఇట్లైక్యంబు నంది బ్రహ్మాదిదేవతలచేఁ బూజితుండై సంతుష్టాంతరంగంబున నప్పరమేశ్వరుం డిట్లని యానతిచ్చె.

తే. ఎల్లకాలంబు నుండెద నిచట నేను
మొదలి మామామ యారామ పదమునందు
వెండిగుబ్బలిపై వేడ్క వీడుకొల్పి
మేరునగరాజుపైఁ గల మెచ్చు వదలి.

— భీమఖండము.

సప్తర్షులు గోదావరిని దక్షవాటికకుఁ గొనితెచ్చుట.

శా. ఎంచన్ బెక్కువిశేషముల్ ధరణిలో నింపారుచున్నట్టి యా
పంచారామములందు దక్షిణమహాపాథోధితీరంబునన్
బంచబ్రహ్మమయామృతప్రకటశుంభద్దివ్యలింగాకృతిన్
మంచుం గుబ్బలి యల్లుఁ డొప్పెసఁగు భీమస్వామి యు
[ద్దాముఁడై. 1

వ. అమ్మహేశ్వరున కర్ఘ్యపాద్యాచమనీయార్థంబు తత్సమీపంబున గోదావరీవాహినిం బ్రవహింపంజేయువారై భారద్వాజాదిమహామునీంద్రులు కతిపయప్రయాణంబులు సలిపి యొక్కయెడం దమపురోభాగంబున. 2

సీ. గౌతమీగంగ నాలోలఘనతరంగఁ
గేలిదోలావిహారసంక్రీడమాన
చక్రవాకబకక్రౌంచసారసాళి
హంసకారండవాటమానద్వ్యద్విహంగ. 3

. కనుంగొని యొండొరులం గాంచుచు. 4

. కంటిరే! ఘోరపాతకౌఘముల నెల్లఁ
గడిమి జంకించుచున్నది గంగ యిపుడు
వీచికాహస్తవిన్యాసవిభ్రమముల
ఘుమఘుమధ్వానహుంకారఘోష మెసఁగ. 5

తే. యక్షగంధర్వసిద్ధ విద్యాధరోర
గామరవ్రాత భరితోభయప్రతీర
పృథివి యెల్లను రక్షించు పేరటాలు
మమ్ము రక్షించు గోదావరమ్మ యెపుడు.

తే. అమృతమైనపయోధార నహరహంబు
సృష్టిగలజంతుకోట్ల వీక్షింతువీవు
జనని వౌటకు నేమి సంశయము చెపుమ
గౌతమీగంగ! యుల్లోల ఘనతరంగ! 7

క. గోదావరి గోదావరి
గోదావరి యనుచుఁ బలుకు గుణవంతులకున్
గోదావరితల్లి సం
పాదింతుగదమ్మ నీవు భవ్యసుఖంబుల్. 8

క. కంబుశశిరజతశుక్తివి
డంబసితచ్ఛాయకలిత డంబరములు నీ
యంబువు లమృతోపమరుచు
లంబా! మాకొసఁగుఁగాత మభ్యుదయంబుల్. 9

శా. ఆపాతాళగభీరనీరకసుధాహారామలచ్ఛాయకున్
ద్వీపాలంకృతికిన్ మహేంద్రనగరీనిశ్రేణికాయష్టికిన్
దాపోపాయవిధావిహారికి మహాహ్లాదస్వాదృఢాలింగన
వ్యాపారప్రతిపన్నసౌఖ్యకును సాష్టాంగంబు గంగమ్మకున్.

శా. రంభోరూకరశాతకుంభఘటధారాపూరణప్రక్రియా
గంభీరస్వనసాంద్రభిన్నకరిరాడ్గండూషనిర్భిన్నకున్
సంభావించినమస్కరింతుము త్రిసంధ్యంబుల్ ముదంబొప్పనీ
కంభోజాసనకుండికాంబుజవనీహంసాభ గోదావరీ! 11

క. గౌతమికిఁ బంచమహా
పాతకపటలాంధకార పాటనవిధిరా
ఖ్యాతమికి నమస్కారం
బాతతమతిఁ జేయుదుము ప్రశస్తమ్ముఁ బెసఁగన్. 12

వ. అని ప్రార్థించి యి ట్లనిరి.

సీ. విచ్చేయు వమ్మ శ్రీ వృషభవాహనధర
సామజకటమదాసారధార
పయనమ్మై గావమ్మ భర్గజటాటవీ
కుటజశాఖాశిఖాకోరకంబ
రావమ్మ యాదిమ బ్రహ్మదోఃపల్లవ
స్థితకమండలుపుణ్యైకతీర్థజలము
లే వమ్మ విశ్వంభ రావధూటీకంఠ
తారమౌక్తికహార ధామకంబ

తే. తెరలతో వీచికలతోడ దరులతోడ
విమలడిండీరఖండదండములతోడ
మురువు కీవియు నా మోద మునుజవంబు
వడువు నొప్పంగ గంగమ్మ నడువవమ్మ! 14

మ. అదె మాస్వామి సుధారసోద్భవుఁడు దక్షారామభీమేశుఁ డ
భ్యుదయంబొంది ప్రతిష్ఠఁ గైకొనెడు సంరంభోరాశి తీరంబునన్
బదమా షట్పదమాలికాపరిలసత్పాథోధునీసంపదా
స్పదనానా సలిలప్రవాహలహరీసంభార గోదావరీ. 15

తే. సోమశేఖరుండు భీమేశ్వరస్వామి
తివిరి నాఁడు సుప్రతిష్ఠఁ బొంద

శ్రీలఁ దప్పకుండ నిచ్చెయఁగా రాదె
త్ర్యంబకాద్రి సరసీధామలక్ష్మి. 16

మ. అని మెప్పించి మహర్షు లిద్వురును నత్యాశ్చర్యమొప్పన్ బ్ర
వనిరూఢింగొని వచ్చి రంధ్రవసుధావక్షోజహారావళిన్ [భా
మునుబృందారకసేవ్యమానసలిలన్ గోదావరీవాహినిన్
వెనుకన్ ముందఱఁ బార్శ్వదేశముల నావేశించి సేవించుచున్.

వ. అమ్మహాపుణ్యవాహినియును.

మ. కెలనన్ ముందఱ సిద్ధకింపురుషులున్ గీర్వాణులు న్నాగసా
ధ్యులు విద్యాధరకిన్నరేంద్రులు సముద్యద్భాషింప దివ్యాప్సరో
లలనాబృందము లాడ దానవులు పిల్లంగ్రోళ్లు పట్టంగ బొ
బ్బలు నార్పుల్ కటుసింహనాదములు నుత్పాతిల్ల ధాత్రీస్థలిన్.

చ. మలఁగి మలంగి భీమపతిమందిరమండలసిద్ధభూమికిన్
దొలఁగి తొలంగి యుచ్ఛలితతోయదరంగపరంపరోద్ధతిన్
జెలఁగి చెలంగి యారభటిశీర్ణధరాధరధాతురేణులన్
గలఁగి కలంగి పాఱె వడి గౌతమకన్యక దక్షవాటికన్.

తే. దేవదుందుభు లుడువీథిఁ దీటుకొలుప
నమరు లందంద పుష్పవర్షములు గురియ
మునిజనంబులు జయజయధ్వను లొనర్ప
దక్షవాటంబుఁ జొచ్చె గౌతమతనూజ.

సీ. త్ర్యంబకాచలశిఖాగ్రంబునం దుదయించి
పొదలి యార్యావర్తభూమిఁ దఱిసి
మలఁగి దండకవనీమధ్యభాగమున నా
ప్రస్రవణాచలప్రస్థ మొఱసి

పట్టిసశ్రీవీరభద్రేశు సేవించి
క్షేత్రసోమేశు మందిరము డాసి
యేచి యనంత భోగేశ్వరస్థానంబు
రుద్రపాదములపైఁ ద్రోవ గాఁగఁ
తే. గోటిపల్లిని కోమలాంఘ్రులను మ్రొక్కి
కుండలాముఖదేశంబుఁ గుస్తరించి
భీమమండలి డాపలఁ బెట్టుకొనుచు
గౌతమీగంగ లవణాబ్ధిఁ గౌఁగిలించె. 22
తే. నీరుకడఁగోళ్లఁగూడి మున్నీటఁగవయు
మొగులు బడి వాహినుల కెల్లు మొరయవచ్చు
వార్థులేడింటికెవలపు వనిత యైన
మంగళోత్తుంగ గౌతమీ గంగ యెదుర. 23

—భీమఖండము.-

విఖ్యాతాంధ్రనగరములు.

కొండవీడు.

సీ. పరరాజ్య పరదుర్గ పరవైభవశ్రీలఁ
గొన కొని విడనాడుఁ గొండవీడు
పరిపంథిరాజన్యబలముల బంధించు
కొమరు మించినజోడు కొండవీడు
ముగురు రాజులకును మోహంబు పుట్టించు
గుఱుతైన యురిత్రాడు కొండవీడు
చటుల విక్రమకళాసాహసం బొనరించు
కుటిలాత్ములకు గాడు కొండవీడు

తే. ప్రవనఘోటక సామంత సరసవీర
భట నటానేక హాటక ప్రకటగంధ
సింధురారవ మోహన శ్రీలఁ దనరు
కూర్మి నమరావతికి జోడు కొండవీడు.

—— [illegible]టువు.

కొండపల్లి.

సీ. ప్రభవించె నే పీటఁ బర్వతాగ్రంబున
నరిగెరీశ్వరుఁడు శ్రీ నాయకుండు
వసియించె నే పీట వర్ణిత సాలాంత
రమున మూలస్థాన రాజమౌళి
యుదయించె నేపీట నుత్తరాశాతట
భూషణీకృతనింబ పుట్టలాంబ
వరియించె నే పీట వలదిశాకోణంబు
నందు గుబ్బటల మొగలారమూర్తి
తే. వినుతిఁ గాంచె నే పీటను విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రాది బహువిధ వర్ణసమితి
యుట్టి పురరత్న మొప్పు భవ్యాంబుజాత
మండితామర తరువల్లి కొండపల్లి.

——సకలనీతినిధానము.

బందరు.

సీ. శ్రీకంఠ వైకుంఠ సేవావికుంఠవం
దారు మందిరము బృం దారపురము
నిరతోత్స వైశ్వర్య నికరాభిభూతబృం
దారకపురము బృం దారపురము

సంతతాయాత యాచకజనవ్రాతమం
దార భాసురము బృందారపురము
సకలవర్ణాశ్రమాచార సంపత్సమం
దారతి భరము బృందారపురము
తే. శిల్పినర్తక వర్తక చిత్రకార
సూత్రకారాదివివిధ విచిత్రకృత్య
దానధర్మపర ప్రజోత్కర చకోర
కారవిందారి కరము బృందారపురము.

పోచిరాజు వీరకవి — భల్లాణచరిత్రము.

పిఠాపురము.

సీ. చక్రవాళాహార్యజలధితుల్యోన్నత
ప్రాకార పరిఖావిరాజితంబు
సాంద్రముక్తా సౌధచంద్రశాలానేక
భర్మనిర్మిత హర్మ్య శర్మదంబు
కరిసైంధవాందోళికాధేను ధనధాన్య
వన దేవగృహ సరోవర్ణితంబు
విమల చాతుర్వర్ణ్య విద్వత్కవిశ్రేష్ఠ
భటనటామాత్య విస్ఫారితంబు
తే. రాజమాహేంద్ర వరదుర్గరాజ్యభూరి
భారసంభరణాక్రాంత భాసమాన
రావుమాధవనృపపరిరక్షితంబు
భోగనికరంబు పీఠికాపురవరంబు.

కూచిమంచి తిమ్మకవి — లక్షణసారసంగ్రహము

రాజమహేంద్రవరము.

సీ. ఉండు నే వీట మార్కండేయమునినాథ
సజ్జలింగ మనంగ శాసనుండు
ప్రవహించు నే వీటి పశ్చిమ ప్రాకార
మొరసి గంగమ్మ సాగరముకొమ్మ
యావిర్భవించినాఁ డేవీటికోటలో
బలభేది మదనగోపాల మూర్తి
పాలించు నేవీటి ప్రాగు దక్షిణంబు
నుమ ప్రోది శ్రీమల్లికార్జునశక్తి
తే. ప్రబలిధారసురత్రాణ భద్రజాతి
కరిఘటాసైన్యదుస్సాధ కనకలోహ
గోపురద్వారకవాట ప్రదీపితమతి
సాంద్రవిభవంబు రాజమహేంద్రపురము.

— కాశీఖండము

సోమరాజుపల్లి.

సీ. లవణాబ్ధివేలహేలాకాంచి యగునంధ్ర
ధరణిమండలికి ముత్యాల జల్లి
సంగ్రామ పార్థరాజన్య రాజశ్రీకిఁ
బెంపుమీఱిన జగజంపు వెల్లి
దాతలు సముదంచిత ప్రసూనములు గాఁ
గామితార్థము లిచ్చు కల్పవల్లి
యఱువదినాల్గువిద్యలకు నపూర్వఘం
టా పథంబైన పట్టణమతల్లి

తే. పంటనృపకౌస్తుభములకుఁ బ్రాఁ పెల్లి
కదన జయలక్ష్మితోఁ లుచూలు కన్నతల్లి
విపుల భుజదర్ప దర్పితప్రమత్తరాజ
రాజహృద్భల్లి మా సామర్లరాజుపల్లి. శృంగార శాకుంతలము.

నెల్లూరు.

సీ. పాలించు నేపీట బ్రహ్మాదివంద్యుండు
లీల మూలస్థాన లింగ గురుఁడు
దీపించు నే పీట దేవాలయంబులు
ధావళ్య నవసుధాధౌతము లయి
ప్రవహించు నే పీట బ్రహ్మాండ కర్పరం
బొరసి మిన్నులుముట్ట నున్న పెన్న
చెలువందు నే పీటఁ జిరకాల జీవన
స్వర్ణాల చెఱువు సంపూర్ణ మగుచు
తే. ప్రజలకును మన్కి సకలసంపదల కునికి
భోగముల వీడు సురపతిపురికి నీడు
నమ్మికల టెంకి వైరులఁ జిమ్ముకొంకి
భాగ్యనికరంబు నెల్లూరు పట్టణంబు.

మంగళగిరి.

సీ. కల్యాణసరసిలోఁ గదిసి మజ్జన మాడి
ధౌత వస్త్రంబు లంపదముగఁ దాల్చి
కుధరాగ్ర మెక్కి మార్కొండ లక్ష్మి భజించి
నరసింహునకు వందనములు సేసి
మిరియంబు లలఁకుప మెదిపి చక్కెరతోడ
గలిపి తియ్యని పానకములు చేసి

స్వామి కర్పించి శేషమంబైన నగమును
భక్తుల కెల్లను బంచిపెట్టి
తే. నగము దిగి వచ్చి శివదర్శనంబు చేసి
దిగువ నరసింహు నిందిరాదేవిఁ గొలిచి
భోగమోక్షంబు లనుభవింతురు జనులు
సత్య మిది మంగళాచలస్థలమునందు. 8

సీ. వేంకటాచలమున వేసట నొందక
వడలు భుజింపఁగాఁ బోడము దప్పి
శ్రీరంగమున నాసదీఱంగఁ బొంగళ్లు
భోజనం బొనరింపఁ బోడము దప్పి
కాంచీపురంబులోఁ గాంక్షదీరెడునట్లు
లిడ్డెనల్ భక్షింప నెసఁగుదప్పి
యళగిరిస్థలమున నాపోవఁగా దోసె
లారగించిన బుట్టినట్టిదప్పి
తే. యర్చకస్తోమ హస్తశంఖాగ్రయుక్త
లలితగుడజలధారా ఘళంఘళాయ
మానపానీయ మహిమచే నణఁచికొనును
జలజనాభుండు మంగళాచలమునందు. 9

పాలకొండసీమ.

శా. క్షేమాకీర్ణవికీర్ణధాములు నక్షీణేక్షురంభాటవీ
స్తోమంబుల్ బహుశాలిధాన్యతతులెచ్చోటఁ నదీమాతృ
గ్రామంబుల్ బహుళాగ్రహారములనేకంబుల్ ధరంజూడఁగా
క్షామం బన్నది లేదు క్షీరగిరి దేశంబందు నెప్పట్టునన్. 10

డిండిముఁడు మునులకుఁ జెప్పిన

విద్యానగరనిర్మాణము.

శా. విద్యారణ్యు లనంగ నెవ్వరతఁడే విద్యం బ్రకాశించె నే
హృద్యంబైన పురంబొ నట్టి విభవం బేలాగునం గాంచెనో
చోద్యం బయ్యెడి మీరు విన్న కథ యిచ్చో లెస్సగాఁ దెల్పుఁడీ
యాద్యంతంబున టన్న దత్సభికులాహ్లాదంబుతో నుండఁగన్.

క. స్వామీ ! విద్యారణ్య
స్వాముల చరితంబుఁ దెలుపవలె నంటిరిగా
యీమానవులకు నమ్ముని
సామర్థ్యం బెఱుఁగ వశమె జగతీరమణా! 2

మ. నరులజ్ఞానవిమోహితాత్ములగుటన్ రక్షింపఁగా నెంచి శం
కరుఁడే శంకరుఁడై విభేదమతముల్ ఖండించి వేదాంతశా
స్త్రరహస్యస్థితిఁ దెల్పఁగా నతఁడె విద్యారణ్యమూర్తిన్ జగ
ద్గురుఁడై తోఁచె దదీయవైభవము లెందు న్మెచ్చఁగా శక్యమే?

తే. సకలవిద్యాప్రవీణుఁడై జనవరేణ్య
యమ్మహామౌని శ్రీలక్ష్మి నాత్మఁ గోరి
మహితచింతామణీమంత్రమర్మ మెఱిఁగి
సాత్త్వికోన్నతిఁ బెక్కేండ్లు జప మొనర్చె. 4

వ. ఇట్లఖండవిద్యాసుధాసాగరంబునఁ బొడమిన రత్నంబుకైవడిం
దనరు నమ్మహాలక్ష్మింగూర్చి తదీయసాక్షాత్కారం బపేక్షిం-
చి యమ్మునీంద్రచంద్రుండు బహుకాలంబు తీవ్రతపంబు
సేయుటయుఁ దత్తపోగ్రతకుం గరుణించి యొక్కనాఁడు. 5

సీ. కలువలు వెదఁజల్లు । కలికి చూపులతోడ
ముద్దుగుల్కు మెఱుంగు । మొగముతోడఁ
గుందంబు నడఁగించు । మందహాసముతోడ
విలసిల్లు వాలారు । వేణితోడఁ
మించుల నలరించు । మేల్మిసొమ్ములతోడఁ
దమ్మిపూ లమరుహ । స్తములతోడ
శ్రీహరిణానగోటి. । చెక్కునొక్కులతోడఁ
దళుకుమించు కడానిచేవలువతోడఁ
తే. గాముఁగన్నమ్మ నలమేనిసామి కొమ్మ
కమ్మపూరెమ్మ యపరంజి । కళుకుబొమ్మ
కలిమిముద్దులగుమ్మ సత్కరుణ గ్రమ్మ
నమ్మునీంద్రునిప్రోలఁ బ్రత్యక్ష మగుచు. 6
తే. వరమునీశ్వర వేఁడుము । వర మటన్నఁ
గరములు మొగిడ్చి సంతోషకరము గాఁగఁ
బరమసద్భక్తి వెలయఁ దత్పరమతిప్ర
భాసమానస్థితుల్ మించఁ । బ్రస్తుతించి. 7
తే. అమ్మహాదేవితోడ ని । ట్లనియె నతఁడు
వేడ్కమీఱంగ నాపేర । వెలయునట్టి
పురముఁ గావింపవలయుఁ దత్పురమునందుఁ
జెలఁగి సతతంబు నీవు వసింపవలయు. 8
చ. అనవిని యిందిరారమణి యమ్మునిచంద్రునితోడఁ బల్కె నో
వినుతగుణాఢ్య నీదువెనువెంట నెవచ్చెదఁ బొమ్ము ముంగలన్
ఘనతరలీలలం బురము । గట్టుటకుం దగుచోటుగాక నన్
గనుఁగొనఁ బోకు మియ్యెడ నిక్కము సన్మునిరాజశేఖరా.

వ. అనిన నమ్మహానుభావుం డట్లు తనయున్న చక్రవాటికిం
జక్కని దక్షిణంబుగాఁ గతిపయప్రయాణంబులు సలిపి
ముందటఁ దుంగభద్రాస్రవంతిం గాంచి, యందుఁ గృతావ
గాహులం డై యచ్చటిమానులం దన్నదీతటప్రదేశప్రభా
వంబుఁ దెలుపం గోరినఁ బురాణజ్ఞు లగు వా రిట్లనిరి. 10

తే. మునుపు సుగ్రీవుఁడును వాలియును గడంగి
భండనముఁ జేసి రిచ్చటఁ బ్రబలుఁ డైన
వాలి కలికి మతంగపర్వతము నెక్క
నల్ల రవిసూనుఁ డట శత్రుఁ డరుగరామి. 11

తే. అమ్మతంగమునీంద్రుని యాజ్ఞవలన
శాపయుక్తుండు గాన నాశైలమునకుఁ
జనఁగ భయమంది సుగ్రీవుఁ జాడఁబోక
క్రమ్మఱును వాలి, యిది పూర్వకథ మహాత్మ! 12

సీ. ఇది నిజోన్నతశృంగహేవాకజితమేరు
కుధర మై తగు హేమకూటశైల
మది పతంగతురంగహారితప్రభాసంగ
మరకతశిఖర మగు మాల్యవంత
మిది వశ్యమునిదృశ్యహితలతాంచితమహా
భూమిజయుతఋష్యమూక శిఖరి
యది మతంగజబృంహితారవప్రతిరవ
ప్రదకంధర మతంగపర్వతంబు

తే. మునిజనోత్తమ కిష్కింధ యనఁగఁ దనరు
నిమ్మహాపుణ్యభూమి నీ విందు నిల్వ

నన్న మనుటయు విని యమ్మహానుభావుఁ
డాత్మ నద్భుతమంద నయ్యవసరమున. 13
తే. తత్ప్రదేశంబునందు నెంతయును వింత
మీఱఁగా నొకకుందేలు సారమేయ
మును మహోద్ధతిఁ దఱుము నబ్బురముఁ జూచి
యౌర ! యిది యద్భుతం బని యాత్మ నెంచె. 14
క. వీరక్షేత్రం బగు నిది
గారవమున నగర మిచటఁ గావింప శుభ
శ్రీరంజిల్లు నటంచున్
సారమతిన్ సన్మహార్థచతురత వెలయున్. 15
సీ. కోటలా తెఱగంటి పాటలాధర లెల్ల
నాటలాడఁ దలంచ హాసమించ
మేడలా మిన్నేటి జాడలానినయుంచ
జోడు లాదటఁగాంచు సాబ గెసంగ
శాలలా నవరత్నజాలలాలితకాంతి
లీలరాశినవింత మేలుఁజూప
బాలలా మరుని బాగాల లాఁగునఁ బల్కు
హేలలోఁ గొనఁజాలు నింపుమీఱ
తే. నవుర నిర్మించెఁ దనపేర నఖిలలోక
పాలకపురాధికప్రభాబంధురముగఁ
గరిమ దనరంగ విద్యానగరము నాఁగ
మెఱయుపురరత్న మాధరామరవరుండు. 16
క. అది మొదల లిఱువదిపట్టము
లిదివఱకు నృపాలతిలక యిది మీఁదట న

ర్వాది యోండ్లు వెలయునట్లుగ
మొదటఁ నిర్ణయ మొనర్చె ముని వరుఁ డెలమిన్. 1

—కృష్ణరాయవిజయము

సీ. ఎదురైనచోఁ దన మదకరీంద్రము డిగ్గి
కేలూఁత యొసఁగి యెక్కించుకొనియె
మనుచరిత్రం బందుకొను వేళ బురమేగఁ
బల్లకి కేలూఁతఁ బట్టి యెత్తె
గోకటగ్రామాద్య నేకాగ్రహారంబు
లడిగినసీమల యందు నిచ్చె
బిరుదైన కవిగండ పెండేరములకీవె
తగు దని తానె పాదమునఁ దొడిగె
తే. నాంధ్రకవితాపితామహ యల్లసాని
పెద్దనకవీంద్ర యని నన్ను బిలుచునట్టి
కృష్ణరాయలతో దివి కేగ లేక
బ్రతికియుండితి జీవచ్ఛవంబ నగుచు. 18

అల్లసాని పెద్దన.

వ్యాసాదులు ఆకసమునుండి యాంధ్రమండలమును గనుంగొనుట.

సీ. ఆంధ్రభూభువనమధ్యము పుండరీకంబు
సప్తగోదావర జలము తేనె
బ్రహ్మసంవేద్యాది బహుతీర్థములు ఱేకు
లకరులు చారుదివ్యస్థలములు

నాక్షంబు లవణాబ్ధి వేలావిభాగంబు
కల్యాణభోగమోక్షములు తావి
దక్షవాటీమహాస్థానంబు కర్ణిక
హంసంబు భీమనాయకుఁడు శివుఁడు
తే. గౌతమీసింధుకాంతేయ కణ్వనదులు
తుల్యభాగయునేలేఱు దుమ్మికొనలు
భువనసంభావ్యమైన యీపుణ్యభూమి
ఘనఘసంసారతాపశాంత్యౌషధంబు. 1

ఆంధ్రదేశపు సముద్రపు టలలు.

సీ. జనమేజయారబ్ధ సర్పాధ్వరాహూత
చక్షుశ్శ్రవస్సహస్రములఁ బోలి
బ్రహ్మాండమండల ప్రాసాదసంభార
హరిమణిస్తంభసంహతుల నాఁగ
జంభారిదోస్స్తంభ దంభోళిఖండితాం
జనశైలశిఖరపుంజములఁ బెనఁగి
సంహారసమయజంఝూమారు తోద్ధూత
కాలాంబువాహసంఘముల గెలిచి
యాడుచున్నవి తీండ్రిల్లి యంబరమునఁ
జేయుచున్నవి త్రిభువనాశ్లేషకంబు
నబ్జనాభుని తూఁగుటుయ్యాలలు గంటె
వేనవేలు పయోరాశి వీచిఘటలు. 2

మా. కాశింజచ్చినయంతఁ గానిపడయం గారానికైవల్యమ
క్లేశంబా నిట వేదనాయకునిచే లీలాగతిం జేరరా

రో శీఘ్రంబున మర్త్యులార! యను నా।రూపంబునన్ మ్రోయునా
కాశాస్ఫాలన గౌతమీజలధిసం।గస్థానకల్లోలముల్. 3

మ. అదెసంవేద్యముకోటిపల్లి యదెద।క్షారామమర్కాపట్టణం
బదెయభ్రంకషసౌధకూటఘనహే।లావాసముచ్ఛ్రాయసం
పద సొంపారెడు భీమలింగము మహా।ప్రాసాదభూమీధరం
బిదె సప్తర్షినదీప్రవాహ మిదె సం।వీక్షింపుఁడేకాగ్రతన్.

సీ. అదె పట్టిసస్థాన । మందుండు వీరభ
ద్రేశ్వరస్వామి య।ర్ధేందుమౌళి
యదె పుండరీకాద్రి । యచటమార్కండేయు
నిలువేల్పు ముక్కంటి । వెలసెఁ దొల్లి
యదె కుమారారామ । మాహాత్మ్యరేఖయు
చాళుక్య భీమేశు । సదనవాటి
యదె కుక్కుటేశ్వరం । బయ్యుపాంతము మేడ
హుంకారిణీదేవి । యోలగంబు

తే. వాఁడె మాయింటివేల్పు ప।ల్వలపురమున
నుండు లింగంబు ఫణిరాజ । కుండలుండు
సప్తముని సింధుసంగమే।శ్వరుఁడు వాఁడె
కుండలాముఖ మిదె మౌని।కులవరేణ్య! 4

అగస్త్యుని యాంధ్రదేశయాత్ర.

వ. అనంతరంబు దక్షిణకాశీసందర్శనంబునం గాని కాశీవియోగ వేదనాభారంబు డిందుపడదని డెందంబున నిశ్చయించి మంద మందప్రయాణంబులం గొందలి రాకుఁబోడిం ముందఱఁ బిఱుంద

నడపించుచు నెడనెడఁ బుణ్యవాహినీతీర్థంబులఁ గ్రుంకులు
వెట్టి యిష్టమూర్తి నభ్యర్చించుచుఁ గొన్ని వాసరంబులకుఁ
గుంభసంభవుఁడు గోదావరి నారసి కొనుచు నాంధ్రదేశం
బున కరుగునప్పుడు. 1

అహారారంభములందుఁ బ్రస్రవణశైలాధిత్యకాకందరా
కుహరక్రోడ కటాహ గద్గద నటద్గోదావరీసింధువా
ర్లహరీశీకరమాలికాశిశిరముల్ పంపాసఖుల్ దండకా
గ్హ్యానగ్రాహులు వాయువుల్ దపసికిం గల్పించె నాహ్లాదమున్.]

ఋషికిఁ బంపాసరో వీచి పృషత శిశిర
గంధవాహ ప్రవాహ సంబంధములును
గాశికాక్షేత్ర విప్రయోగ ప్రభూత
తాపశాంతి యొనర్పంగ నోప వయ్యె. 3

పట్టిస శ్రీవీరభద్రేశు సేవించి
తిలసోమనాథునంఘ్రులకు నెఱఁగి
పురశాసను ననంతభోగేశ్వరస్వామి
హిమశైల కన్యకాధీశుఁ గొలిచి
పద్మాద్రిపై రుద్ర పాదంబు లర్చించి
చేరి మార్కండేయశివు భజించి
కోటిపల్లీ తీర్థకుండలాముఖముల
నర్ధేందుధరు విరూపాక్షుఁ దలఁచి
పల్వలస్థానమున భూతభర్త నిలిపి
కొంత మున వృద్ధగంగను గ్రుంకు వెట్టి
నతువాటిక సప్తగోదావరమున
మునిఁగి భీమేశ్వరునిఁ గాంచె మునివరుండు. 4

శా. ప్రాతఃకాలము తీవ్రభానుఁ డుదయింపన్ సప్తగోదావర
స్రోతఃపూరమునన్మునింగియభవున్ సోమార్ధచూడామణిన్
జ్యోతిర్లింగమయస్వరూపుఁ గొలిచెన్ శుద్ధాంతరంగంబునన్
పాతివ్రత్యమహాప్రభావనిధి లోపాముద్ర భీమేశ్వరున్.

మ. మునిచూడామణి యెల్లసత్కళలకున్ మూర్ధాభిషిక్తుండుగా
వున భూరికరణాంగహారములు తావుల్ మెచ్చి కీర్తించుచున్
శనివారోత్సవవేళఁ గన్గొనియె నాస్థానంబునన్ రాజనం
దనయుం దాను దేశిమార్గమునగంధర్వాప్సరోనృత్యముల్.

వ. అంత.

తే. కుంభజుఁడు దక్షిణాభిముఖుం డగుటయు
నదను వీక్షించి వచ్చెనో యనఁగ వచ్చె
శంబరారిప్రతాపాగ్ని సామిధేని
నవశరద్వేళ శ్రీభీమనాథుఁ గొలువ.

తే. జిగురుఁ గొన్న రజస్స్ఫూర్తిఁ జెఱఁగుమాసి
జలద కుంభోదకంబున జలక మాడి
మలయజాచ్ఛపయోధర మందలీల
దిగ్వధువులందు శుచిఁ బ్రవర్తించె నినుఁడు.

వ. అనంతరంబ.

తే. కార్తికికవేళ భీమశంకరుని నగర
వింధ్యసంస్తంభయిత దూతె విమల బుద్ధి
తొయ్యలియుఁ దానుఁ బుచ్చుల తోరణంబు
కలుష సంహతి సంహారకారణంబు
దక్షిణవారాణసి యగు
దాక్షారామంబు సొచ్చి తరుణేందుధరున్

వీక్షించిన గోలెను గా
శ్రీక్షేత్రాలోకసుఖము ♦ చేకుఱ బుషికిన్. 12

క. క్లేశంబును సౌఖ్యంబును
నాశువునవు గుంభజన్ముఁ ♦ డభిమర్శించెం
గాశీవిరహము దక్షిణ
కాశీసంగమము వరుసఁ ♦ గలిగినకతనన్. 13

వ. పరోపకారపరుం డైన వానికిఁ బుంఖానుపుంఖంబులు సంప
దలు సంభవించుఁ దీర్థస్నాన దాన జప హోమ దేవ
తార్చనాదులు పరోపకారంబునఁ బోలనేరవు; పరోపకా
రంబు కంటె ధర్మంబు లేదు; లోకోపకారపరాయణుం
డైన మాతాపితామహున కింతలేసి ప్రయోజనంబులు సమ
కూఱకుండునె? యివ్విధంబున భోగమోక్షనివాసంబయిన
దాక్షారామంబునం గొన్నిదినంబులుండి కొల్లాపురంబు
న శ్రీమహాలక్ష్మిదర్శింపం బోఁదలంచియామైత్రావరుణి. 14

సీ. అంతః ప్రవాహియై ♦ యావిర్భవించె నే
ధరణీధరము పొంతఁ ♦ దల్లిఁ గాసి
పాఱ నే శైలంబు ♦ పాదమూలంబున
గల్లేటితో వృద్ధ ♦ గంగ వాసి
యుదయించె నేకొండ ♦ యుత్తరాశారసా
తలకుక్షి సప్తగో ♦ దావరంబు
జనియించె నే శిలో ♦ చ్చయము దక్షిణమునఁ
గణ్యవాహిని యుప్పు ♦ కడలికొమ్మ
తే. పద్మగిరి తోడఁబుట్టు వే ♦ పర్వతంబు
బలిసి యుండు నేయద్రికిఁ ♦ బంచలింగి

యట్టి వీరభద్రాఖ్యమహాచలమున
కరుగుదెంచెను వింధ్యమదాపహారి.

వ. ఇట్లరుగుదెంచి లోపాముద్ర కిట్లనియె

తే. దక్షిణానంద విపిన మధ్యంబునందుఁ
గ్రతువిధి ధ్వంసవేళ దేవతల నఱకి
వీరభద్రేశుఁ డేయద్రి నెన్నుఁ దన్ని
గౌతమీవారిఁ దరవారిఁ గడిగి నాఁడు.

తే. పంకజక్ష్మాధరము వీరభద్రగిరియు
నంధ్రభూమికి వక్షోరుహద్వయంబు
భువన చక్షుఃకదంబ మంభోరుహాక్షి
గౌతమీగంగ ముత్యాల కంఠమాల.

సీ. ఎవ్వాఁడు డాచేతి క్రొవ్వాడి నఖమునఁ
జిదిమె భాషాదేవి చిగురు ముక్కు
గనకమేఖల గుచ్చి కట్టె నెవ్వాఁడు లీల
జెఱఁగుమైఁ బూషార్కు మెఱుఁగుఁ బండ్లు
కోరకెవ్వాఁడు పదాంగుష్ఠభాగంబున
నుడురాజు పొట్టగుజ్జులుకనూఁదెఁ
దఱిగె నెవ్వాఁడు ఖడ్గధారాంచలంబున
నగ్నినాలుక లేడు నంటఁబట్టి

తే. మోదె నెవ్వాఁడు ముప్పది మూఁడు కోట్ల
వేలుపులఁ బాఱఁబాఱ వెన్వెంటఁ దవిలి
యట్టి శ్రీవీరభద్రుఁ డీ యద్రిమీఁద
భద్రకాళియుఁ దానుండుఁ బమ్మనయున !

తే. బ్రహ్మసంవేద్య మాదిగాఁ బట్టి సాంతి
మతివ గోదావరీ నదీహారమునకు
నడుమ నాయకరత్నమై నలువు మిగులఁ
బంచలింగాశ్రయము వీరభద్రశిఖరి. 20

వ. అని చెప్పి యచ్చోటుఁ గదలి కతిపయప్రయాణంబుల. 21

క. శ్రీరారామంబునఁ బ్రా
చ్యారామంబునను గాది మారామమునం
దారాధిప చూడామణి
నారాధించెను మునీంద్రుఁ డతివయుఁ దానున్. 22

వ. అనంత్తరంబ కతిపయప్రయాణంబుల శ్రీశైలంబుదరిసి. 23

తే. అర్థిఁ గుంభోద్భవుం డిట్టు లనియె సతికిఁ
బద్మలోచన! చూడు శ్రీ పర్వత మిది
పాయ కిందుండుఁ బార్వతీ ప్రాణవిభుఁడు
మల్లికార్జున దేవుండు మదనవైరి. 24

తే. ధవళలోచన! శ్రీపర్వతంబు మహిమఁ
బ్రస్తుతింపంగ శక్యమే బ్రహ్మకైన
గండశిల లెల్ల శంభులింగంబు లిందు
సిద్ధ మును లిందు జరియించు చెంచులెల్ల. 25

క. చాలన్న నీదు ముక్తుల
శ్రీకాశీక్షేత్ర మెవ్వరికి నే; నిక్కం
బీకుధర మిచ్చు శిఖరా
లోకనమాత్రమున ముక్తు లుల్లసిలంగన్. 26

— కాశీఖండము.

ఆంధ్రులు : ఫ్రెంచివారు.

(రంగరాట్ఛందస్సు.)

సీ. ఘనుఁడు విద్యారణ్యుఁ డనుపుణ్యపురుషుండు
బహుళతరైశ్వర్య పదవిఁ గోరి
పరదేవతోపాస్తి బహుకాల మొనరింప
నయ్యంబ ప్రత్యక్ష మగుచు నీదు
కోర్కెలీడేర్తు నింకొకజన్మమున నంచుఁ
బలికిన నాతల పాటుఁ జెంది
సన్యసించినను దత్క్షణమున నాదేవి
సాన్నిధ్యయై మహైశ్వర్యసమితి
తే. బలము నొసఁగినఁ జింతించి తెలివిఁ గాంచి
విజయనగరాజ్యపురముఁ గావించి మించి
దీనిఁ బాలించుటకు యోగ్యుఁ డైన మేటి
యెవ్వఁడో యని యాత్మలో నెంచుకొనుచు.

తే. ఆమహారణ్యసీమ వేటాడువిజయ
నందనునిఁ జూచి యతని నానగరమునకు
శ్రీకరంబుగఁ బట్టాభిషిక్తుఁ జేసి
విజయనందనగాయులకు పే రొసంగె. 2

క. అతఁడు సమస్తభూమివలయం బనవద్యవిశేష నీతి ప
ద్ధతిఁ దగ నేలుచుం గుటిల దర్పవిరోధి వరూథినీ హిమా
పతతి సహస్రభానుఁ డనఁ బ్రస్తుతకెక్కి మనోజ్ఞభాషియై
తజన పోషియై ప్రజలఁ జేకొని ప్రోచెను వన్నెవాసిగన్. 3

ద్వ...ంబున గర్భదారకుండను రాజకంఠీరవుం డుదయించి
నదిన ప్రవర్ధమానుండై వదాన్యగుణ విభాసమానుండై యా
ననగరంబు పాలించుచుండెఁ దదీయకీర్తి నిఖిల దేశంబుల
ండి మెండుకొనినం జూచి కుముదుండు మొదలుగాఁ గల
దిగ్గజంబు లెనమండ్రు గోలకొండనుండి వెలువడి యా
ర్భదారకనృపాలుని రాజధాని యైన యయనపురంబుఁ జేరి
రివాకిట వచ్చునెడ, నందు వడ్లకణజంబు ముందఱఁ జింది
యున్న ధాన్యం బేర్పఱించు నేర్పరియే గర్భదారకుండని
చ్చటి వారలచే నెఱింగి యిట్టివాఁడు మన కేమి త్యాగం
రుఁ బోయెడి నెందులకువచ్చితిమని కొంతచింతించి యతని
తంజేరి యాశీర్వదించిన నారాజన్యమూర్ధన్యుండు వారి
ంతరంగం బెఱింగిచిఱునవ్వు నవ్వుచునవ్విద్వన్నికరంబును
యంతఃపురంబునకుం దోడ్కొని పోయి రంగలరారు
గారు పళ్లెంబులఁ జిరరత్నంబులగు నవరత్నము లుంచి, వేఱ
వడ్డించి భుజియింపుండని యుపచరించిన నయ్యర్థులతని
రతకు హెచ్చుగా మెచ్చినం జూచియనంతరంబ షడ్రసో
ంబుగా భోజనంబుఁ జేయించి వలయు ధనకనక వస్తు
హన భూషణాంబరంబులు బహుమతులొసంగి యెసంగిన
పను వీడ్కొలిపిన వార లుప్పొంగి. 14

నిటువంటిదాత కలఁడే త్రిజగంబులలోన నెన్నఁగా
గుణాభిరామ యనిసారెకు సన్నుతిఁ జేసి గోలకొం
జని గర్భదారకు గుణాతిశయంబుల నెల్ల మేలు త
మకరాంక భూపతికిఁ బల్కిన నాతఁడు సంతసించుచున్.
దారకుఁ బిలిపించి గారవించి

ఛత్రపతి యనుపేరును వేత్రపురము
కోటి రాజ్యంబు రథరథ్య కుంజరములు
సన్నుతు లొసంగి పనుప నుత్సాహలీల. 16

ఉ. వేత్రపురంబుఁ జేరి కడు వేడుక మీఱఁగ దానధర్మముల్,
పాత్ర మెఱింగి సేయుచు నపారయశంబును గాంచి యెంతయుం
బుత్త్రులు లేమి డెందమునఁ బొక్కుచు నుండెడు గర్భదక్ష
చ్ఛత్రపతి క్షమాపతికి సారసనేత్రు దయాసమగ్రతన్. 17

క. శ్రీలక్ష్మమాంబయందున
శోలయనరనాథశౌరి సూనృతభాషా
శీలుఁడు వడమల ధరణీ
పాలుఁడుఁ దిరుమల విభుండుఁ బ్రభవించి రొగిన్. 18

వ. తద్వంశంబున. 19

సీ. నీలకంధరురీతి నీలకంధరు భాతిఁ
దనదాన విభవంబు ఘనతఁ గాంచ
రాజరాజును మీఱి రాజరాజును గేరి
తనమహైశ్వర్యంబు ఘనతఁ గాంచఁ
చిత్రభానునిఁ గెల్చి చిత్రభాను నదల్చి
తన విక్రమోన్నతి ఘనతఁ గాంచ
హరినందనుని మించి హరినందను హసించి
తన మోహనాకృతి ఘనతఁ గాంచ

తే. నందగోపాల వంశ రత్నాకరైక
పూర్ణచంద్రాయితాంగ విస్ఫూర్తి బొమ్మ
యావనీపాల రామానుజాంబికాత
నూజుఁ డగు తిరువేంగడేంద్రుండు వెలయు.

సీ. తీఱ్పీవ్యాజముల్ § దీర్పింపఁగల యుక్తి
తీఱని తగవులఁ § దీర్చుశక్తి
యొటువంటి దొరనైన § నెంత నీ వను పదు
ఫ్రాంసుభాషను కథల్ § పల్కుముద్దు
సమయోచితంబుగా § సభలఁ బల్కెడు నేర్పు
హితుల నేరముల స § హించునోర్పు
తనకుఁ బ్రియోక్తు లం § దఱుఁ బల్కఁ దగువీఁక
పురుషసింహ మనంగఁ § బొసగుఁ ఢాక
తే. గాంచి యిల జాతిదొరల మె § ప్పించి మించి
కవులఁ దనియించి చుట్టాల § గారవించి
యహితుల నణంచి దిక్కుల § యశము నించి
ప్రబలు శ్రీతిరువేంగడ § ప్రభుకిరీటి. 21

వ. ఇవ్విధంబున మహాయోగశాలియై 1ఫ్రాంసు 2హింగ్లీజు 3దినమార్గ 4యొలందాయం పరుదొరు (?) 5పురతకేజు మొదలయిన యూరూజాతి 6పాదరులకుం దెలియని గూఢార్థంబులఁ దెలియంజేసి, వారిచే మేలుమేలని పొగడి కలుగాంచి యితరమతంబుల మర్మకర్మంబు లన్నియుఁ బరిశీలించి జ్ఞాననిధులయిన సకల కలావల్లభులగు త్రోటరమల్లు ప్రముఖులకు విశదపడని భావార్థంబుల మాటమాత్రంబున నాటలవలెఁ దేఁటపఱిచి, బుద్ధిమూర్తీభవించినట్లు, ధైర్యంబు సాక్షాత్కరించినట్లు, చాతుర్యంబు రూపంబు గైకొన్నట్లు నీతి యాకృతిం దాల్చినట్లు తేజరిల్లి, పరేంగితజ్ఞానంబును,

---

1 French, 2 English, 3 Danish, 4 Dutch, 5 Portuguese, 6 Father.

దారతమ్య విమర్శనంబును, ఘటనాఘటన సామర్థ్యం
బును, నుచితానుచిత కార్యవివేచనంబును గలిగి, యవ్యా
జపరోపకారమూర్తియై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తియై ప్రవర్తిల్లు
నమ్మహాపురుషుని ప్రభఁజూచి సైరింపఁజాలక [1]ఫ్రాంసుకుం
పిణీ కార్యధురంధరుండై [2]జన్రాలు పట్టంబునుం బూని
దొరతనంబు సేయుముశియనే [3]జన్రాలు కొన్ని కుచోద్యం
బులుసేసి నానాట హెచ్చుగా మచ్చరించిన నాజాడ తెలిసి
యేవిధంబుననైన నితని మట్టువెట్టెదనని యొంటియుం బం
తగించి సీమకు సూత్రంబులు పన్ని లక్షాంతరంబులు కర్చు
చేసి విస్తారంబుగాద స్తరంబులువ్రాయించి ఫ్రాంసురాజన్యు
న కాజన్రాలు దుర్వ్యాపారంబు లెఱిఁగించి తత్క్షణంబు
న బదులు దొరను రప్పించి యాతనిచేత నాముశియనే
యను వానిఁబట్టి కట్టించి కొట్టించి గిడ్డంగిన వేయించి తన
మనంబునంగలచలంబంతియుఁ దీర్చకొని పద్దుచెల్లించితివని
యెల్లవారలుం గొనియాడఁ గుంపిణికి ముఖ్యమంత్రియై
యవతారపురుషుం డనఁదగిన దొరచేత మెప్పులొందుచుఁ
బెంపందినం జూచి నవాబులు సంస్థానపతులు సాటివారలు
వర్తకులు నాశ్చర్యంబునం బొదలి యిట్లనిరి. 22

సీ. జాతి [4]కౌంసేలు మేజాపల్కపైఁ గొట్టి
లీల నేఘనుఁడు చెల్లించుకొనియె
సీమకట్టు ఫిరాదుచేసి దస్త్రాల్ వ్రాసి
యేతంత్రి [5]కప్తాను నెత్తఁగొట్టెఁ

---

1 France, 2 General, 3 Bussy, 4 Council, 5 Captain.

వగఁ బ్రాంసుద్వారలకోఁ దగవుల కేర్పడి
యేనిటవరి నిర్వహించి మించెఁ
గరితోరు పట్నాలు గలుగు మంత్రులలోనఁ
జెలఁగి యేమేటి ప్రసిద్ధిఁ గాంచె
తే. సకల భాషలు మాటాడఁ జదువ వ్రాయ
నిపుణత వహించి యెవ్వాఁడు నెగడె జగతి
నట్టి తిరువేంగళేంద్రు గుణాతిశయము
తెలమిఁ బన్నగపతికైన నెన్న వశమె ! 23
సీ. ఏమంత్రి యుజ్జ్వల శ్వేతాతపత్రంబు
పరితాపమును జేయుఁ బగతురకును
నే జనపాలుని తేజంబు చీఁకట్లు
గ్రమ్మించు రిపుకోటి కన్నుఁగవల
కే నెఱయోధయుగ్ దానఘనుం డధి
కము సేయు వైరికో కానలంబు
నే మంత్రి సత్కీర్తి పోముఁ డింకించు ని
ర్ణిద్రారి సేనాస ముద్రములను
తే. జగతి నే మేటి నెఱధాక సాటియైన
మంత్రులకు గుండె గాలంబు మాడ్కిఁ దనరు
నట్టి తిరువేంగడేంద్రుఁ డీకైనయోధ
కలుగ నేర్చునె యీరోఁడులో కముల యందు. 24
క. అతని కులపాలికామణి
పతిభక్తివిశాల బంధుపరిపాల యురుం
ధృతిసదృశలీల బుధస
మ్మతసద్గుణ జాల లక్ష్మమాంబిక వెలయున్. 25

చ. సతిపతు లిద్దరెంతయును సంతతిగాంచు తలంపునన్ మహా
వ్రతములుఁ దీర్ఘయాత్రలుఁ దపంబులు బ్రాహ్మణపూజలున్ శివా
యతనిలయంబులున్ వనచయంబులు సత్రముల గ్రహారముల్
వితతతటాకపాళి చలివెందర లచ్చుపుభక్తి సేయఁగన్. 26

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు సుపుత్త్రులఁ బడయుటకై కా
వించు పూజల శ్రీకృష్ణమూర్తి సంతసిల్లి తొల్లి నందునికా
తని కులంబున నవతరించెద నని వరం బొసంగినవిధంబు
తలంచి యీతిరువేంగడనాథునకు లక్ష్మమాంబికకుం గూర్మి
నందనుండనై యుద్భవింతుంగాక యని నిశ్చయించి. 27

మ. క్షితిలోఁ గోసలరాజవర్యసుతకున్ శ్రీరాముఁడై పార్వతీ
సతికిన్ శక్తిధరుండు గల్గుగతిఁ గృష్ణస్వామి విఖ్యాతిగా
నతులప్రౌఢిని లక్ష్మమాంబసుతుఁడై యానందరంగక్షమా
పతిచంద్రుండన నుద్భవించెను గళాభాగప్రపూర్ణాకృతిన్.

క. అతనికి సహోదరుండై
మతి ధృతివితరణ కళాచమత్కారమహో
న్నతుఁడు తిరువేంగడ మహా
పతి యుద్భవమై చెలంగె బాలార్కుక్రియన్. 29

సీ. ధైర్యంబు సంతతౌదార్యంబు శౌర్యంబు
గాంభీర్య చాతుర్యకౌశలములు
మతిశక్తి ఘనయుక్తిమధురోక్తి పితృభక్తి
యుచితజ్ఞతయు సీవి యోర్పు నేర్పు
దాక్షిణ్యమును జల్లఁదనము చక్కదనంబు
రసికత యాశ్రితరక్షకతయుఁ

దారతమ్యప్రౌఢి తంత్రంబు శీలంబు
సత్యవాక్యోన్నతి చలము బలము
తే. నగ్గుతోఁ బాలతోఁ దల్లి యొనరఁ గూర్చి
ప్రేమ నల్లారు ముద్దుగాఁ బెంచినట్లు
లఖిల సుగుణాభిరాముఁ డై యనుదినంబుఁ
బ్రబలె నానందరంగ భూపతి కిరీటి. 30

చ. తెలివికిఁ బుట్టినిల్లు జగతీశుల కెల్లను మేలుబంతి వి
ద్యల కొటారుగల్లు తాలిమికిఁ దావు వదాన్యతకున్ నిధానమౌ
ప్రులకును మెట్టపంట కవిభూసురవాటికిఁ గల్పవాటి యై
కలియుగకృష్ణమూర్తి యనఁగాం జెనురంగవిభుండు కీర్తులన్.

శా. అంతన్ వెంగలు పట్టునం దనరు శేషాద్రీంద్రు సత్పుత్రియౌ
కాంతారత్నము రూపవిభ్రమకళా కారుణ్యదాక్షిణ్యవి
శ్రాంతిన్ లక్ష్మి నిమించు సద్గుణసమాజన్ మంగతాయీసతిన్
సంతోషంబునఁ బెండ్లియాడె విభవైశ్వర్యంబులు ప్పొంగగన్.

సీ. కన్నులా చిన్నారి పొన్నారికి బిడారు
చూపులా కరుణకుఁ బ్రాపు దాఁపు
బలుకులా సత్యసంపదలకుఁ బుట్టిల్లు
గుణములా యమృతానకు నిలయంబు
వితరణమా సదావిశ్వవిఖ్యాతంబు
శీలమా లోక ప్రసిద్ధికరము
చిత్తమా బహుధర్మచింతనాయత్తంబు
పుణ్యమా సౌజన్యమునకు దావు
తే. నగుచు నే సతీమణికి నెన్నలరు నట్టి
శ్రీమదలమేలుమంగమ్మ చేయివట్టి

నది మొదలు ప్రాజ్యసామ్రాజ్యపదవి రంగ
భూపతికి నాఁడునాఁటి కుత్సాహంగఁ దొడఁగె.

వ. అంత.

గీ. సీమలోనుండి ఫ్రాన్సు రాట్ఛిఖరుండు
పసిఁడిబెత్తంబు భూషణాంబరము లనిచి
కుంపిణీ దుబాసితన మీయ సొంపుగులికి
రహిఁ జెలఁగ మీఱె నానందరంగశౌరి.

క. ఆవిజయరంగ రాయుని
ధీవరు సహజన్ములైన తిరువేంగడగో
త్రావిభుఁడు నాఁడునాఁటికిఁ
బూవులచే రెత్తినటులఁ బొసఁగి వెలింగెన్.

వ. తదనంతరంబ.

గీ. రాయసింహాసనాసీన రంగపతికి
శ్రీమ దలమేలుమంగాసతీమణికి ది
నప్రవృద్ధి ముద్దు విజయానందరంగ
చంద్రుఁ డుదయించె సత్కళాసాంద్రుఁ డగుచు.

సీ. ప్రభవ మొందిననాఁడె ఫ్రాంసురాజేంద్రుండు,
బహుమానములఁ జాలఁ బనిచినదియుఁ
బలుకనేర్చిననాఁడె పాచ్ఛాయి మొదలైన
ప్రభువులు భృత్యులై పరగినదియు
నడువనేర్చిననాఁడె కడిమిసీమను సుబా
దొరతనంబు వహించి మెఱసినదియు
నాడ నేర్చిన నాఁడె యఖిల భూపతులచేఁ
గానుకల్ గప్పముల్ గాంచినదియుఁ

పవ నేర్చిననాఁడె శ విస్తారమండ
ధిపత్యంబుఁ బూని చెశలంగి నదియు
నకులజ ముద్దువిజశయా నందరంగ
నతికే కాక కలుగునే శ యితరులకును ? 39

న్ని మ్ముద్దు విజయానందరంగ నృపాలుండు బాలగోపాల
— ర్తివలె ముద్దుగుల్కుచు, సేతుహిమాచలాంతరధరా
యుం బంతయు నేకచ్ఛత్రాధిపత్యంబుగా నేలుచు రాయ
హాసనాసీనుం డగుటం జేసి ప్రబలుం డగుటయు నయ్యా
రంబున. 40

న్మహిఁ బ్రబలిన ఢిల్లిను
న్మదుపా ఫాదుపా ధరరాధీశ్వరు హు
-మ్మను నాజరుజంగుమ
న్మనఁ జేకొనక మెలఁగెనట విని కినుకన్. 4

క నాజరుజంగుసకొత్వ మ్మడంచి
౨ దక్షిణసుబ గట్టుకొ మ్మటంచు
ర హిరాయమొహదీనుశఖాను నపుడు
సుపా పంప నతఁడు దోశర్బలను మెఱయు. 42

-ర వరూధినీసమేతుం డై బహుదూరంబు గడచివచ్చి
ను రాజు సహాయంబువడసినం గార్యసిద్ధిసులభంబగునను
ాపునఁబుద్దు చ్చేరికుంపినికిం గార్యస్వతంత్రియుఁదంత్రీయు
త్రియు నైనముద్దు విజయానందరంగనృపాలునకుం గాగి
యువ్రాసిన నాతండ త్తెలుంగంతయు దొరయైనదూ ప్లికు
-రాజునకెఱింగించి పరమప్రయత్నంబున నతనిసమ్మతిలం
నిజతంత్రశక్తివలన సాతారానగరమున జెఱంబడియున్న

ఛందాసాహేబు న్వెడిపించి మొహదీను ఖానునకుంబతచేసి పుదుచ్చేరినున్న రజాసాహేబునకు నవాబుతనం బిప్పించి యతని వెనువెంట విక్రమ విక్రమార్కులగు ఫ్రాన్సు సోల్జారులను ససహాయ శూరులగు బారుసిపాయీలనుం గూర్చిన నారజాసాహేబును, చందాసాహేబును హిరాయిక మొహదీను ఖానుండును నేకస్థులై ఫ్రాన్సు ఫౌజును మున్నిడుకొని, అనవరుద్దీను ఖానును నతని ఫౌజును నిమేషమాత్రంబున ముంచి; యార్కాడు నాక్రమించి, యటు వెన్క మధుర, తంజాపురి, మైసూరు, ఇక్కేరి మొదలైన సంస్థానంబుల నిట్టట్టు గావించి;

తత్సమయంబున లక్షగుఱ్ఱంబులతోఁ దమపై దండెత్తి వచ్చి పుదవాపురి నాక్రమించుకొనిన నాజరుజంగు నా నెట్టున నిలువనీయక తఱుమఁగొట్టి గులాం నహుష్సు మహమ్మదు ఖానుని దండంతయుఁ జూఱలాడించి, తురకతమాషుఖానుని నిర్నామంబు గావించి, నలుసింగుఖానుని దండంత జూఱలాడించి, మహమ్మదు అబరాళ్ పాళయం బంతయు నెత్తి గొట్టించి, మహమ్మదల్లి ఖానుని ఫౌజంతయుఁ బటాపంచలై పాఱందఱిమి, మఱియునుం గలుగు వీరాధివీరుల నెచ్చటను నఱకా లూఁద నీక చెల్లాచెదరు గావించి, పరాక్రమించిన నట్టియెడ నాహిరాయత మొహదీనుఖానుఁడు నాజరు జంగు దళంబునం జొచ్చి పీనుంగుపెంటలు గావించి పేర్చియార్చి యపగడంబుగా వారిచేఁ బట్టువడిన నాసుద్ది విని కిట్టుల్కరెట్టింప సామాద్యుపాయభేదంబులం దంత్రంబులం బన్ని యన్నాజరుజంగుం ద్రుంగడంగించి, వారి

ద్దండంతయుఁ జూఱలాడించి యెప్పటియట్ల హిరాయతు మొహదీనుఖానుని నిజాము పట్టణంబునం బ్రతిష్ఠించి యతనివలన వజాయరాయఁ డనుబిరుదుపేరును జెంగలిపట్టు జిల్లా జాగీరునుం గుమారశేఖరుండైన ముద్దువిజయానందరంగరాయాగ్రణిపేర మూఁడువేల గుఱ్ఱంబులకు మనసుబాదొరతనంబును నవపత్తుమాయి మరాతఁబు మొదలైన మహారాజలాంఛనంబులుం గైకొని దొరయైన డూప్లెక్సురాజేంద్రునిచేతను నానబాబునిజాములచేతను ననేక స్తోత్రంబులం బడసి యపారంబైన కీర్తింగాంచిన సకలదేశాధీశు లానందకందళిత హృదయారవిందులై. 43

సీ. సాతారలోనున్న ఛందసాహేబును
    జెఱఁబాపి పిలిపించు నెఱతనంబు
ధృతి హిరాయిత మొహాదీఁఖాను జతఁజేసి
    యనవర్దిఖానుఁ గొట్టిన చలంబు
హెచ్చుగా దండెత్తి వచ్చిన నాజరు
    జంగును దునిమిన సాహసంబు
నార్కాడు మొదలైన యట్టి కర్ణాటక
    సుబకు నబాబుగాఁ బ్రబలు శక్తి
తే. ఘాకగాఁ గృష్ణహద్దు కన్యాకుమారి
దాఁకఁ గలిగినదేశ మంతయును గట్టి
నట్టిసామర్థ్యము విజయానందరంగ
ఘనున కేగాక యొరులకుఁ గలదె ధరను? 44

సీ. తనరాక విన్నమాత్రమున బల్లిదుఁడైన
    ఛిల్లిపాచ్ఛా గుండె తల్లడిల్ల

తనఘాటి విన్నయంతనె జయసింగును
భయపడి కాన్క కవ్వము లొసంగఁ
దనపేరు విన్నంత దద్దరిల్లి నిజాము
ఫౌజు చీకాకుగాఁ బరువులెత్తఁ
దనయాజ్ఞ బలు సుబేదారులు నితరదే
శాధినాథులు శిరసావహింప

తే. జగతిఁ బెంపొంద నాజరుజంగువంటి
వాని నవలీలఁ దెగటార్చి వన్నెవాసి
చెందినవజారత విజయానందరంగ
ఘనుని దృష్టికి నెవ్వరైనఁగాని యెదురె. ?

సీ. ఏఘను జయభేరికా ఘనధ్వని విన్నఁ
బరరాజహంసలు పరువులెత్తు
నేనరేంద్రుని ధాటి నీక్షించి నంతనే
భోగికులంబులు పుట్టలెక్కు
నేరాజు తేజంబు నిసుమంత విన్నంత
శత్రుచక్రంబులు సంచలించు
నే నృపకేసరి హెచ్చుఘాటను విన్న
వైరికుంజరపాళి పూరిఁగఱచు

తే. నట్టి యానందరంగధరాధినాథు
బలపరాక్రమవైఖరిఁ బ్రస్తుతింప
వశమె మహిలోన మనవంటివారి కంచుఁ
బొగడుచును దమతమదేశములకుఁ జనిరి.

కృష్ణరాయల దిగ్విజయము.

మ. పురసంరక్షణ దక్షులౌ జనులకున్ బుద్ధిస్థితుల్ దెల్పి భూ
సురసందర్శిత దివ్యలగ్నమహిమల్ బాల్యోందనందంబుతో
స్థిరశౌర్యోన్నతి జృంభమాణగరిమన్ దిగ్జైత్రయాత్రామతిన్
వెరవొప్పన్ బురిచెంతలన్వెలిగుడార్వేయుంగఁ బంచెన్వెసన్.

ఉ. పంచి సమంచితస్థితి సభాసదులన్ విలసత్కృపన్ విలో
కించి ధరాసురేంద్రులకుఁ గీర్తి చెలంగ సమస్తవస్తువుల్
మించిన వేడ్కదానము లమేయగతిన్ ఘటియించి విస్ఫుర
త్కాంచన భూషణావళితతద్యుతిరంజిత దివ్యమూర్తినిన్. 2

చ. వరమతి సద్గుణప్రకటవైభవ నిర్జితశారదాంబయే
తిరుమలదేవి కప్పురపుఁదీవెన వీడెమొసంగ పంపఁగా
నరవరమౌళి దివ్యశకునంబులు గన్పడ భద్రదంతిపై
సరగున నెక్కి ఛత్రమును చామరముల్మెఱయుంగ నెంతయున్.

సీ. అనవద్య చిత్రవాద్యస్వనంబులతోడ
భేరీ విరావముల్ బోరుకలఁగ
గంధేభ ఘీంకారఘనతరధ్వనితోడఁ
దురగ హేషారవస్ఫురణ మెనయ
వరభూసురాశీరవ ప్రభావముతోడ
వంది మాగధ శబ్దబృంద మొనర
సకలాభరణ పంక్తిచకచకద్యుతితోడ
సురుచిరాయుధదీప్తి సొబగు మీఱ

తే. సరస మస్నీలు దుముదార్లు ఽ చతురవితత
సకలసేనా సమేతులై ఽ సందడింప
రమణఁ జెలువందు రాజమార్గమున వచ్చె
రమ్యగుణశాలి శ్రీకృష్ణ ఽ రాయ మౌళి.

తే. అతని మహిమకుఁ జాల సంభ్రమము నొంది
విరులవానలు గురియించు ఽ వేల్పులనఁగ
విమలసౌధాగ్రములనుండి ఽ వేడుకలర
సేసజల్లిరి పురిలోని ఽ చెలువలపుడు.

క. ఇటువలెఁ బురంబు వెలువడి
కటిగృహమున నిలిచి ఘనశుభప్రదవేళన్
జటిల చతురంగసేనా
ర్భటులెసఁగన్ నడచె దిశలఁ ఽ బ్రతిరవ మడరన్.

మ. చని ప్రాగ్దక్షిణపశ్చిమోత్తర విదిగ్భాగాలంబునన్ వైరి
ర నృపాలానలిఁ జుట్టుముట్టుకొని యా రాజ్యంబునం గల్గు
ధనముల్ దండడి మూఁకలాఁగుటయు మార్గద్వల్లిలతో సర
న్య నిరూఢించదధీశులెంతయును జగన్య ప్రౌఢిమన్ గ్రమ్మఁ

సీ. రటితదిక్తటనటత్ త్పట పటార్భటులతో
ఘోరమైన తుపాకి ఽ గుండ్లచేత
దవ్వుదవ్వున హెచ్చి ఽ తివ్వతివ్వనవచ్చి
ప్రసరించు రాచూరి ఽ బాణములను
పెల్లుగా వెసఁ జిత్తజల్లుగా వెదఁజల్లు
పెంపరుల్ పెంపారు ఽ సంపగముల
ధాటీగతి నటింప ఽ మాటికి సూటిగా
నాటెడు బల్లెంపు ఽ టేఁకెగముల

తే. నతిమితతిమిన భయమున వితిగి జరిగి
నిజబలంబుల ధాకకు నిల్వకరులు
శరణుఁ జొచ్చిన వారలఁ గరుణఁ జూచి
యచటి దుర్గస్థలంబుల నాక్రమించె. 8

వ. అనంతరంబ బొక్కహుమ్మత్తున నుమ్మత్తూరు శివసముద్ర
స్థలంబుల నెపంగు గంగరాజు నొడయులనోడించి శ్రీరంగ
పట్టణంబు నిరీక్షించి పరాక్రమక్రీడలు గ్రక్కదల నక్కడి
సంకుల నాయకునిం గటాక్షించి చంచత్ప్రతాపంబున
బిజాపురంబుగడి దుర్గంబు చాయం జనుదెంచు సమయం
బున. 9

ఉ. శ్రీలిఁజెలఁగు నానృపతిశేఖరుధాటికి నిల్వ కెంతయుఁ
జాలిఁబొంది యచ్చటి రకసాతల నాయకులాత్మలఁ మహా
దోళనమంది కోటలును దుర్గములంగయికొమ్మటంచు ను
ద్వేలభయంబునఁ శరణువేడుచుఁగానుకలిచ్చిమ్రొక్కనన్.

క. శరణాగత రక్షణమున
బిరుదాంకుఁ డతండు వారిఁ బ్రేమం గనుచుఁ
గరుణించి తత్పురంబుల
నెఱయం దనబలము లుంచె నిండిన వేడ్కన్. 11

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రతిదినప్రవర్ధమాన శౌర్యధైర్యధుర్యుండగు
నమ్మహీమండలాఖండలుండు తొంటి రఘుమహారాజ
చందంబున నిఖిల రాజులుందనకు హస్తగతంబులు సేయు
నాదవని, ముదుగల్లు, రాచూరు మొదలైన మహాస్థ
బుల నిజబలంబులుంచి మించిగోలకొండపురంబుపై నో

పూని విరోధుల గెల్తు మ
నూనపరాక్రమధురీణ ! యుర్వీరమణా ! 18

వ. అని పలుక్కుచు మహాసంరంభంబున శత్రుసైన్యంబుల
పయిం దారసిల్లి. 19

సీ. నడయాడు కొండల ! వడువున వేదండ
తండంబు లొండొండ ! మెందుకొనఁగఁ
గడలి తరంగల ! బెడఁగారు చందానఁ
గాండప్రకాండముల్ ! గడునటింప
పెదురుగుంపులు వెల్లి ! విరిసిన ట్లెంతెంచె
ననఁగ బల్లెము లీఁటె ! లతిశయింప
నంచ లంబరమున ! మించిన ట్లంచిత
చ్ఛత్రచామరసిత ! చ్ఛాయ లలర

తే. ఘంటికాకింకిణీఘణంఘణవిరావ
భూరి భేరీరవంబులు ! బోరుకలఁగ
రాయ బలములు గవిసె ! గుబ్బఁపు దొరల
పౌజుపై దేవగణములు ! ప్రస్తుతింప. 20

వ. ఇట్లు తారొక్కని యొండొరుల మారొక్కని తమతమ దొరల
నామాంకంబు లగు బిరుదులు పేరొక్కని తొలుదొల్త
యులబలంబు లెసంగఁ దుపాకుల పెళపెళలు, పెట్లుగ్రోవుల
పెటపెటలు, జబురుజంగుల ఫిరంగుల ఢమఢమలు, ఢమా
మీలఢమఢమలు, బాణంపుఁ జివ్వల చిఱచిఱలు, బాణం
బుల జిఱజిఱలు, మనంబులంబట్టు చిఱచిఱలు, శింజినీటం
కారంబులు పరస్పరహుంకారంబులు నన్యోన్యపురస్కార
ణంబులు, నితరేతర తిరస్కారణంబులు, వివిధరోషణంబులు,

నెఱయ ఖడ్గాఖడ్గి దండాదండి బాహాబాహిం దాఁకుచ
బెనంగుచుఁ బాయుచుఁ గ్రమ్ముచు డాయుచు నడచుచ
గ్రుమ్ముచుఁ జిమ్ముచు జిమ్ముచు నెట్టుచు వచ్చవలమెచ్చు
హెచ్చుచుం జొచ్చుచు నీటెలం గ్రుచ్చుచు బల్లెంబులఁ
మ్ముచు కేడెంబులం బమ్ముచు శిలల ఱువ్వుచుఁ గెఱ
నవ్వుచు తేజీల నడచుచు నేజాలఁ గెడవుచు లకోరీలఁ దు
ముచుఁ గొండొక సేపు రెండుబలంబులం గన్నులపండువు
చండశౌర్యంబులు వెలయ భండనం బొనర్చు నెడం ద
బడక యొక్కమొగి తురుష్కులు ఖానుష్కకొశలంబడ
జనుదెంచు రయంబుఁ గన్గొని సంరంభంబునం బెమ్మసా
రాపులింగనృపాలుండు కృష్ణరాయక్షమాకాంతున
ట్లనియె.

పంచచామరము. పరాకు రాకు రాకుమంచుఁ బారసీక భూపతుఁ
చిరాకు మీఱ దట్టమైన సింగిణీలకోరులన్
జిరాగుటాల వేసి డాసి చిల్లుపాల్లు సేయుచున్
నిరాకరించి మించివచ్చె నేర్పుఁజూడి తే నృపా !

ఉ. వంతముతో హటాహుటినిఁ బాజులలోపలఁ జొచ్చి సైన్యమి
తింతలుగాఁగ ఖడ్గహతిఁ ద్రెంచెదఁ దేరిజ త్రాళ్లు మీఱలి
చెంత నెయుండి కన్గొనుఁడు శీఘ్రముగాఁ బరవీరరాజులఁ
దుంతవయూళి కానిపురిఁ ద్రోచెదఁ జండపరాక్రమోన్నతిన్

క. మీ రాసమయంబున జయ
భేరీ రావములు చెలఁగఁ బ్రబృథుతర సైన్య
శ్రీ రాజిలఁ దఱిమినచో
జేరరె తమోఘ కరులు చెల్లాచెదరై.

మ. అనుచుం బల్లెము కేలఁ బూనుకొని శౌర్యారూఢులౌ కమ్మవా
ర్వేను వెంట౯ బడి వేలు బల్లెములతో విఖ్యాత శౌర్యోన్నతి౯
జను దేర౯ ఘనసింహనాద మలర౯ దత్సైన్యముం జొచ్చి హె
చ్చిన ధైర్యంబునఁ బారసీక తతులం జెండాడె నుద్దండుఁడై.

మ. మొనకున్వచ్చిన విచ్చుకత్తులసివేయము స్తీదు మేల్ రౌతుల౯
దునుమాడంగను గల్గి పార్శ్వములయందుం గ్రమ్మునశ్వమ్ముల
ద్దనబల్లెమ్మున గ్రుమ్మి క్రమ్ముచు వెన్క౯ దారసిల్ జోదుల౯
గనిదూరంబు దొలంగఁ జేయుఁ బలు దోర్గర్వంబ ఖర్వంబుగన్.

క. ఆదండధరుఁ డటంచు౯
గోదండధరు ల్గలంగఁ గుటిలారిమహా
వేదండతతులఁ గూల్చె౯
వేదండనిజాస్త్రనృపులు వేడుకఁ జెందన్. 27

క. ఘనశరతతులం దనసా
ధనగతుల న్వెసరి, రిపులు తల్లడిలఁగ హా
త్తినరయమునఁ దఱుముచుఁ గ
త్తి నతఁడు దేరిజపుఁ ద్రాళ్ళు తెగఁ గోసి వెసన్. 28

వ. అట్టహాసంబు చేయు నతని బెట్టిదంపు దిట్టతనంబునకు
గుట్టుసెడి యరిసైన్యంబులు తట్టుంబడిన పులుఁగులగతిం
గొట్టుమిట్టాడి తెఱలం జూచు సమయంబునఁ గృష్ణరాయాధరా
నాయకహరినాయకుండు చండశౌర్యంబున నుద్దండవేదండ
సమారూఢుం డగుచు నుభయచామరచ్ఛత్రమరకత కేతన
ప్రభలు వెలయ నఱువదేనువేలగుఱ్ఱంబులు నాఱులక్షల
పదాదివర్గంబు నిన్నూరుఘటంబులయేనుంగులుం గొలువ
నొక్కనిబ్బరంబున సింహనాదంబులు రోదోంతరంబులు

నిండం దళములచు జయభేరికాతాడనంబు గావింప నిర
గించిన.

మ. జలధుల్ ఘూర్ణిల్లెదిక్కరుల్ బెదరెఁజాం చల్యంబునొందెన్
స్థలిధాత్రీధరసంఘముల్ గదలెఁ బాతాళంబు స్వర్లోకమున్
గలఁగెన్ శత్రుభయంకరప్రకటదోర్గర్వస్ఫురత్కృష్ణరా
యలసద్భేరిధణంధణస్వనము లాశాంతంబులంబర్వఁగన్.

తే. అతుల జయభేరికారవం బతిశయింపఁ
జెలఁగి చనుదెంచు నతనికో ట్లలరుఁ గాఁగఁ
జెదరి బెదరి కలంగి కన్ జెదరి తూలఁగి
గచ్చువిచ్చయ్యెఁ బారసీకవ్రజంబు.

వ. అయ్యవసరంబున.

ఉ. వాహినిఁగూర్చి నీవు శరపాళి విరోధుల ముంచితో నృ
వాహినులందు నెన్నఁదగువాహినిఁగానె భవత్సహాయ
యూహరులన్ శరార్తినలయించెదఁ జూడుమటంచు నెంచె
నా హరినీల నీలసలిలావృతిఁ గృష్ణయునింపె నెంతయున్.

క. కొందలము మిగుల మదిలో
నాందోళన మంది శత్రులకట ఖోదా నే
ఘందము సీమలకుం జను
టందము గా కిచట నిల్వ నగునే మనకున్.

ఆ. ఎందుఁ జనఁగరాని యిక్కట్టు ప్రాపించెఁ
గృష్ణరాఁ దోడంగెఁ గృష్ణరాయ
లివలఁ దళముఁ జొచ్చె నెంతయు వెఱపించఁ
బోయి వెతలుకొన్న చాయ యయ్యె.

తే. పదరి కృష్ణదాటి ॥ పదపద మని వచ్చి
యొక్క మన్నవాని ॥ కోర్కెలేక
తిరిగినట్టు లయ్యెఁ ॥ దెలియంగ రాయల
యెదుటఁబడిన రిపులు ॥ బ్రదుకఁ గలరె? 36

తే. వెనుకముందైన యంతనే ॥ వెనుకముందు
తోఁచకున్నది నదిదాఁటి ॥ తొలఁగు టిది
యనుచు మంత్రులుఁదారు నన్యోన్యచింత
నాత్మలోఁగుంది కడలేని ॥ యార్తిఁజెంది. 37

వ. యథాయథలై మదహయగజాదుల నటుఁబెట్టి యొక్క
యెదుటున నది నుఱికి దాఁటుటయు. 38

తే. అటుల జయలక్ష్మిఁ గైకొని ॥ హారులఁ గరులఁ
బరులధనపంక్తులను దన ॥ వశముచేసి
వెలయు శ్రీకృష్ణరాయల ॥ విభవగరిమఁ
గాంచి కన్నులపండువు ॥ గాఁగ నపుడు. 39

తే. సరససాహిత్యరసవి ॥ స్ఫురణ మెనయ
చేరి వినుతింప మాదయ ॥ గారి మల్ల
నార్యుఁడల యలసాని పె ॥ ద్దార్యవరుఁడు
ముక్కుతిమ్మన మొదలైన ॥ ముఖ్యకవులు. 40

వ. అటుఁగదలి యవ్వల దుర్గమంబగు నుదయగిరిదుర్గంబు
సాధింపం దలంచునెడ నగ్గజపతిసీమం జూడఁబోయిన చారు
లరుదెంచి ప్రణతు లగుచు. 41

చ. జయజయకృష్ణరాయనృప ॥ చంద్ర పురందరభోగసాంద్ర మీ
దయను గళింగదేశ ॥ వసుధాపతివర్తనమెంతయుఁ మహా

రయమునఁ గాంచి వచ్చితిమి రాజవరేణ్యుఁడతండు సంతత
ప్రియకరుఁడాశ్రితావనగరిష్ఠగుణాభరణుండు చూడఁగన్.

సీ. కుంద బృంద నవారవిందముల్ జెన్నొంది
యంద మౌ పొందళ్ళ చందువాలు
పచ్చడాల్ హెచ్చు రాగచ్చు రాణించుడాల్
ముచ్చటల్ మించు మేల్ మచ్చగములు
కల్వరా చెల్వు రావిల్వ రాణించుఁ గ్రొం
జల్వ రాజిలు గొప్ప చప్పరములు
నిందిరా మందిరానంద రాజన్మహా
మందిరాదిక గృహాళిందములును

తే. నెందుఁ గనుఁగొన్నఁ గన్నులవిందొనర్చు
సార గోదావరీ వారిపూరవర్ధి
తామితారామ సర్వసస్యాభిరామ
నవ్యగుణధామ యీజగన్నాథపేట. 43

గీ. అల జగన్నాథుని ప్రసాద మఖిలజనులు
స్పృష్ట దోషంబు లేక భుజింపవలయు
సన్మహా వైభవంబు బ్రహ్మాదులకును
సన్నుతింపంగ శక్యమే సార్వభౌమ! 44

ఉ. ధీయుతుఁడా ముకుందగజదేవు నిరంతర మెంతయున్ జగ
న్నాయకుల న్భజించుచు జనంబులఁ బ్రోచుచు ఖండకీర్తితో
నాయత సౌధమంటపమునందు నిజాశ్రితులెల్లఁ గొల్వఁగా
శ్రీయలరంగ సింహమణిచిహ్నితపీఠమునన్ వసించెడున్.

శా. భూనాథోత్తమ యొక్క వింతగలదా భూవర్త గోదావరీ
స్నానార్థం బరుదెంచు వేగుఁ గని కొండంగల్లు పాశ్చాత్యులీ

రానీకంబులు చుట్టిముట్టుటయు శౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్ల వే
గానన్నల్వురుక్షత్రియుల్ కడఁగి పీకంగూల్చిరమ్మ్లేచ్ఛులన్.
మ. అదియుంగాక మహావిచిత్రములు దేవాయొక్క పాత్రుండు బె
ట్టిదమౌ ఖడ్గహతిన్ మహీరుహము ఖండించెన్ మహాద్ధత్వసం
పద ఘోటిందుమికిం చెనొక్కఁడు ఘనాంభస్సేతుమధ్యోర్వినా
సదయుండెంతయు మెచ్చి వారికొసఁగెన్ సద్భూషణవ్రాతముల్.
తే. అలపదార్గురు రాజులే యిలను వేడ్క
నిట్టిక్షత్రియపాత్రులై పుట్టిరొక్కొ
కా దనిన నింత దోస్సారగరిమ గలదె?
కృష్ణరాయక్షితీంద్ర సత్కీర్తి సాంద్ర! 48
ఆ.- విన్న కన్న కొన్ని వింత లెంతయు మీకుఁ
దెలుపవలయు, గాఁ దేఁట పడఁగ
విన్నవించినార మిన్ని యాకర్ణించి
కొంచె మనక చిత్తగింపవలయు. 49
వ. అని యుర్విధంబునం దెలుపు చారులవాక్యంబులు విని య
ద్భుతంబున నమ్మహీరమణుండు బహుమానం బొనరించి
కతిపయప్రయాణంబుల నగ్గజపతి పాలనంబుననుండు నుద
యగిరిప్రాంతంబు సేరి. 50

కృష్ణరాయల యుదయగిరి ముట్టడి.

తే. తనప్రతాప ప్రకాశంబు దనర బంధు
జనమనఃపద్మనికరరంజన మెలర్ప
నహిత కువలయవరగర్వమణఁగ నుదయ
గిరికి వేవేగ నయ్యినుం డరుగు దెంచె. 51

క. వచ్చి చతురంగ బలములు
విచ్చలవిడి నాల్గు దిశల వెలయఁగ నిలిచెన్
మెచ్చులరఁగఁ దనమహిమ వి
యచ్చరు లచ్చెరువుతోడ నభినుతి సేయన్.

సీ. ఏచాయఁ గనుఁగొన్న హేరాళమై తోఁచు
గంధాంధ సింహళగజచయాళి
యేవంక నీక్షింప హేషారవోదీర్ణ
గాంధార కాంభోజకాండ వితతి
యేదారిఁ జూచిన నాదారిన తుపాకి
బలువైన జబురు జంగులు ఫిరంగు
లేదండ గణుతింప వేదండ కరచండ
కోదండ ధరభట కోటిపటలి

తే. యెచటఁ జూచిన బల్లెంబు లీఁటెగములు
గలుగురాయల దళ మెల్లఁ గలయఁ గాంచి
యుదయగిరి చెంత నుదయించె నొక్క వింత
యనుచు దుర్గములో మంది యళుకుఁ జెందె.

క. అభిమానమునకుఁ గాన
య్యిభరాజు జనంబుబోరె నెంతయు బాహా
విభవం బెలర్ప సేనా
రభసమ్మున కెదరికృష్ణరాయలతోడన్.

క. దుర్గమ మగు నాదుర్గమ
నర్గళగతిఁ దీయఁ గృష్ణనానీకములున్
దోర్గర్వమునన్ నానా
మార్గంబులఁ బోరి రపుడు మాద్యద్గతులన్.

సీ. కోటలు దుర్గముల్ గొనుచు దోఃపటులీల
ధాటిచే మించు నార్వీటివారు
కంటకాహిత కంఠ కలుంఠనోద్ధతలీల
దంటలై తగు తోరగంటివారు
నిబ్బరంబుగ శత్రునికరంబు నణఁగించి
ధీరులై మించు గొబ్బూరివారు
చాల దోర్బలలీల సమదారి సంఘంబుఁ
దూలించి నెలయు నంద్యాలవారు
తే. నాదిగాఁ గల్గురాజులు మేదురగతి
తుళువదొరలును బోయలు దురుసుగాఁగఁ
బ్రతిదినంబును ఘోర మారణ మొనర్ప
నిలిచిపోరాడె గజపతిబలము లపుడు. 56
ఉ. శీవిగ నాకువారును గడిందిరహిన్ వెలుగోటివార లా
రావెలవారు గూడుకొని రాత్రిఁబవల్ చతురంగసేనతో
నేవగఁజూచియుం దెలియనేనియుశక్యము గాని దుర్గమ
భూవరపాళిగాంచి యొకపూఁటనె తీసె ననంచును గ్రుఁగ్గె
ఉ. దిగ్గున లేచి సాహసము తేఁటపడన్ మునుమున్నుగాఁగ
నగ్గలికన్ జెలంగు విధమంతయుఁ గన్గొని రోషచిత్తు
లగ్గల కెక్కెరందఱు బలంబు చలంబలరన్ రవంబు
దిగ్గజముల్ వడంక బలుతెంపునగుంపులుగూడి యు
క. తనధాటి కళుకుచుం గ్ర
క్కున దుర్గముడిగ్గి కావుకా వనువారిన్
కనుఁగొని యాభూరమణుఁడు
ఘనతర కారుణ్య రసము కడలుకొనంగన్.

తే. జడియకుఁ డటంచు నభయహస్తం బొసంగి
యమ్మహాదుర్గ మహిమకు నద్భుతంబు
నొంది యచ్చట నాప్తులనుంచి యవలఁ
జనియెనుద్దండశౌర్యప్రచండుఁ డగుచు. 60

సీ. అట కందుకూరు పెట్టదరి కాహళ శంఖ
భేరీ విరావముల్ బోరుకలఁగ
నావలఁ గొండవీడదరెది క్తటనటత్
సేనారజో వ్రజశ్రీలు వెలయ
మఱి కొండపలిఁ గలంగెరట న్మదేభేంద్ర
ఘంటికాఘణ ఘణంఘణలు చెలఁగ
నామీఁద వినుకొండయల్లాడె భటసము
ద్భటసింహరవ మహార్భటులు దనర

తే. వెండియును గల్గుకోటలువివిధదుర్గ
తతులు తమఁదామె విడిచికొండలకుఁ జేరి
రచటి గజపతివారిసైన్యాధినాథు
లల నృపాలుని దాడికినిలువ లేక. ౬1

తే. ఎదురుకాంచనముద్రలుముద మెలర్పఁ
దెచ్చి వేవేగఁ జేతికందిచ్చువారు
శరణు వేడుచు సాష్టాంగమెుఱఁగువారు
నైరియుత్తరమునఁ గల్గునట్టి దొరలు. 62

ఆంధ్రమూషకము.

సీ. సర్షిద్రవిషయుక్త । నిశితదంష్ట్రలఁబూని
భేదించు నెటువంటి । గాదెలైన
దారుణోద్యద్దంత । తతిచేత ఖండించు
గుఱుతుగా నెటువంటి । కోకలైన
పటుసురంగాగార । భరితంబుగాఁద్రవ్వఁ
బొంకాన నెటువంటి । భూమి నైన
కీచుకీచు నినాద । వాచాపటిమచేత
వర్ణించు నెటువంటి । ప్రభువునైన
తే. నతఁడు సామాన్యుఁడే న । రేంద్రాలయాంత
రంతరానేక పేటికా । క్రాంతవస్తు
హరణసురధాణి యావినా । యకుపతాణి
చారుతరమూర్తి మూషక । చక్రవర్తి. 1

విజయవిలాసము కృతినిచ్చుట.

వ. (చేమకూర వేంకట కవీంద్రుండును) దంజాపురీనాథుఁడగు రఘునాథ మహీకాంతు ననంతశోభనగుణమ్ములలోనం గొన్ని తలంచి. 1

క. కావున నే నొనరించిన
యీవిజయవిలాస మనెడి । కృతిరత్నంబున్
గేవలభక్తిని గానుకఁ
గావించెద నని తలంచి । కౌతూహలి నై. 2

వ. ఉన్నయెడ నొక్కనాఁడు. 3

సీ. కుందనంపుఁ బసిండి కుళ్లాయిజగలపైఁ
జౌకట్లు నిగనిగల్ చౌకళింప
హురుమంజిముత్యాలయుఱచట్టపైఁ గొప్ప
పతకంపుహారముల్ పరిఢవిల్ల
వెలఁజెప్పరాని కెంపులపంకజము దాఁడి
పీతాంబరంబుపైఁ బెరిమ నెఱప
గబ్బిమన్నెకుమార గండపెండేరంపు
జిగి పదాగ్రంబుపైఁ జెంగలింప

తే. దొరల మంత్రులఁ గవుల నాదరణసేయు
కరము కంకణకాంతి నల్గడల నిండ
నిండుకొలువుండెఁ గన్నులపండువుగను
ఠీవి నచ్యుతరఘునాథ భూవరుండు. 4

తే. అట్లు లొడ్డోలగం బున్న యవసరమున
వినయభయసంభ్రమములు నా వెంటనంట
ననుఁ గృపాదృష్టిఁ జల్లఁగాఁ గనుచు నుండ
సమ్ముఖంబున కరిగి యంజలి ఘటించి. 5

ఉ. శ్రీరసభావముల్ వెలయఁ జెప్పి ప్రబంధము లెన్నియేనిమీ
పేరిట నంకితంబిడిన బిడ్డల నెందఱఁ బేరు పెట్టినన్
దీఱునె మీ ఋణంబయిన దెచ్చితిఁ గానఁ బరిగ్రహింపు మ
య్యా! రఘునాథభూపరసికాగ్రణి మామక కావ్యకన్యకన్.

క. అని విన్నవింపఁ జిత్తము
ననలొత్త బరిగ్రహించి నాపై నింతిం

తనరాని వత్సలత్వము
కనిపింపఁగ హర్షభర వికసస్వరముఖుఁడై.

తే. కలనయిన మిమ్ముఁగాక న్యులఁ గొలువ నంటి
కృతు లొకరి కీను మీకె యంకితము లంటి
పలికినప్రతిజ్ఞ చెల్లింపవలదె యిట్లు
వాఙ్నియమరూఢి నీయంత వాఁ డిఁకేడి ? 8

క. వాసించుఁ గవిత చెప్పిన
నీసర వో వొకట భక్తి విశ్వాసంబుల్
నీసొమ్ములు సామాన్యుఁడ
వే! సూర్యవరప్రసాదివిజ్జగ మెఱుఁగన్. 9

క. ప్రతిపద్యమునందుఁ జమ
త్కృతి గలుగం జెప్పనేర్తు వెల్లెడ బెళుకౌ
కృతి వింటి మపారముగా
క్షితిలో నీమార్గ మెవరికిఁ రాదు సుమీ. 10

తే. క్షత్రధర్మమె గద నీకుఁ గలది మొదలఁ
దమ్ములు సుతుల్ హితులు గూడ మమ్ముఁ గొలిచి
తిపుడు కృతియును జెప్పి మాకింపొనర్చి
తొకటఁ గా దన్నిటను బ్రయోజకుఁడ వీవు. 11

తే. అని సుధామధురోక్తుల నాదరించి
మంజులపదార్థభూషణాంబర కదంబ
కరితురంగాదివాహనోత్కరము లిచ్చి
నన్నసాధారణముగ మన్నన యొనర్ప. 12

చ. అభినవభోజరాజ బిరుదాంకుఁడు శ్రీరఘునాథశౌరికిఁ
శుభమతి నేలినందులకు సూడిదచేసితి న్నేర మిక్కిలిఁ

సభలగణింప మన్ననలొనర్పఁ బ్రబంధము నింతయుఁ బ్ర
ప్రభునకు నంకితంబొనరుపంగలిగింగద యంచు వేడుఁ

ఉ. ఆనతి యిచ్చెనా యదిశిలాక్షుర! మెవ్వని నేని మెచ్చె
వానిఁగృతార్థుఁ జేయుఁ; బగవాఁడయినన్ శరణంబుచొచ్చె
యానరునేర మెంచక, తనంతటివాని నొనర్చు; నిచ్చిన
యేనుఁగుపాఁడి, యీడుగలదే రఘునాథనృపాలమౌళి

ఉ. ఎందునువిద్యలేయెఱుఁగ రెవ్వ; రెఱింగినఁ గొంతమాత్ర
యాదును సాహితీరసమహత్త్వమెఱుంగ, రెఱింగిరేనిఁ
యందమెఱుంగలే రెఱిఁగినప్పటికిన్ వినిమెచ్చి యీఁ
న్నందగునచ్యుతేంద్రరఘునాథవిభుండె ప్రవీణుఁడన్నిఁట

సీ. సింహాసనముమాట శిథిలమాటలు విని
గట్టిగా నిలుపఁ గంకణముఁగట్టెఁ
గోటిసంఖ్యలు మీఱఁ గూర్చినధనరాశిఁ
గొల్చువారల కిచ్చెఁ గొల్చువలెనె
తుండీర పాండ్యాది మండలాధిపులపై
దండెత్తి గెలిచె నుద్దండ మహిమ
నేల యీనినయట్లు నిలిచిన వైరులఁ
బంచ బంగాళమై పాఱఁ దఱిమె

తే. గర్వితారాతి మస్తక ఖండ నోత్థ
రక్తధారానుషంగాతి రక్తధార
నిజకృపాణికఁ గావేరి నీటఁ గడిఁగె
నిఖిల గుణశాలి రఘునాథ నృపతిమౌళి.

వ. అట్టి గుణనిధి కభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పం
బూనిన విజయవిలాసంబను శృంగార ప్రబంధంబునకుఁ
గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 17

కృష్ణరాయల పట్టాభిషేకము.

వ. ఇట్లు వీరనరసింహ ధరాఖండలుండు మహేంద్ర వైభవంబున
విద్యానగరం బేలుచు నొక్కనాఁడు. 1

తే. తమరు పెద్దల రైతి రీ త్తతినిఁ గృష్ణ
రాయ లనుపేరి మత్పుత్ర రత్నమునకుఁ
దనరఁ బట్టంబుగట్టెద ఘనత మీఱ
ననుచు నప్పాజితోన మంత్రనము చేసి. 2

మ. సరసీజాక్షుని సత్కృపాగరిమచే సత్కీర్తి రాణింపఁ గా
ధరణీరక్షణదక్షతన్ వెలయు పుత్రాగ్రమ్ము రమ్మంచుఁ బం
గరుడాల్మొద్ద మెఱుంగుటుంగరము వేడ్కన్ గృష్ణరాయక్షితీ
శ్వరుహస్తంబుననుంచె భూవరుఁడు రాజద్రాజధర్మస్థితిన్. 3

క. సత్రాజిద్ధరణీపతి
మిత్రుఁడు రత్నంబొసంగ మెఱసినరీతిన్
జిత్రముగఁ గృష్ణరాయధ
రిత్రీపతియుంగరంబు శ్రీ నొప్పారెన్. 4

సీ. ప్రణుతింప నతఁడు తోరణగట్టుఁ బరసీమ
లనురీతి నూత్నతోరణము లెసఁగ
రిపులఁ జండించి సత్కృపఁ దత్సుతుల నిల్పు
నట్లు ద్వారములందు ననఁటు లమర

విలిఖించు నతఁడు ది ఽ క్కుల జయస్తంభాళి
నను మాడ్కిఁ జిత్తర్వు ఽ హార్వు లలర
వెలయు నిట్లతనికీ ఽ ర్తులు దిక్తటుల నన్ను
సరణి ముత్తెపుమ్రుగ్గు ఽ జగ్గు లమర

తే. నభినవాలంకృతస్ఫూర్తి ఽ నతిశయించె
నప్పురిరత్న మపుడు మ ఽ హాద్భుతముగ
ప్రకటమహిమల శ్రీకృష్ణ ఽ రాయనృపతి
శ్రీకరంబైన పట్టాభి ఽ షేకవేళ.

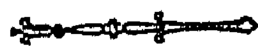
మ. సరగం దెచ్చిరి భూసురోత్తములు కృ ఽ ష్ణాగౌతమీ జాహ్న
వరణాసూర్యసుతాక వేరతనయా ఽ వారాశిముఖ్యాంబువుల్
గరిమం గాంచనరత్నకుంభతతులం ఽ గారుణ్యవిశ్వాసత
త్పరులై యెంతయుఁ గృష్ణరాయవిలస ఽ ద్రాజ్యాభిషేకార్థమై

తే. శంఖకాహాళభేరీప్ర ఽ చండవాద్య
తతరవంబులు భూనభో ఽ ంతరము నిండ
బ్రాహ్మణుల్ కృష్ణరాయధ ఽ రావరునకుఁ
జెలఁగి పట్టాభిషేకంబుఁ ఽ జేసి రెలమి.

సీ. చక్కఁజవిలుకాని ఽ చక్కందనము గల్గి
చొక్కమా నార్వేటి ఽ బుక్కరాజు
సాకల్యముగఁ గీర్తి ఽ సర్వదిక్తటులందుఁ
బ్రాకటస్థితి నించు ఽ నౌకువారు
కంటక రాజన్య ఽ గర్వంబు లడఁగించి
లీలచే మించు నం ఽ ద్యాలవారు
ధాటీనిరాఘాట ఽ ఘోటీహతవిరోధి
కోటులై వెల్గు వె ఽ ల్గోటివారు

తే. చణ్డతరశౌర్యు లగు కురా సానివారు
బూదహాలివారు మొదలైన భూమిపతులు
గొలువఁ బట్టాభిషిక్తుఁ డై చెలువు మీఱె
రమ్యగుణపాళి శ్రీకృష్ణ రాయమౌళి. 8

సీ. అన్నన్న యతఁడు సిం హాసనంబెక్కిన
నిభరాజు తాఁగొండ లెక్కఁదొడఁగె
నయ్యారె యతఁడు ప ట్టాభిషిక్తుండైన
సింధురాణ్ణేత్రముల్ చెమ్మగిల్లె
హైసరే యతనిపే రనినమాత్రముననే
కురుదేశమేలు రాజు గుండె లదరె
నోహోహో యతఁడు ఖడ్గ మొక్కింత ముట్టిన
సకలారిసంఘము ల్చంచలించె
తే. మాయురే నరసింహకు మారరామ
చంద్రశౌర్యనితాంతరా జత్సమాఖ్య
కృష్ణరాయాభిధాన వ రిష్ఠుఁ డేలు
ధర్మ్మముల్ ధాత్రిలో యథా ర్థంబు గాఁగ. 9

శా. శ్రీలీలాత్మజ కృష్ణరాయ సమరో ర్విన్నీదు వైరిక్షమా
పాలుర్వ్రేఁగి హయాధిరూఢులగుచుం బాఱంగ వనీశాఖిశా
ఖాలగ్నాయత కేశపాశులయి యుయ్యాలంగ నేకిసల్లొట్టి యు
య్యాలో జొంపములంచుఁ బాడుదురు భిల్లాంభోజపత్రేక్షణల్.

సూరకవి : గంగాభవాని

సీ. బ్రహ్మాండభాండసం పత్తి కుక్షినిఁ గల్గు
  పద్మనాభుని పదా బ్జమునఁ బుట్టి
సకలరత్నాకర స్థాన మైయుప్పొంగు
  నంబుధీశుని చెర ణంబు ద్రొక్కి
పరమ తత్త్వజ్ఞుఁడై పరగు శంతనమహీ
  రమణు వామాంక భాగమునఁ జేరి
యఖిలలోకాధీశుఁ డై మించి విహరించు
  శివు జటాజూటాగ్ర సీమ నిలిచి
తే. తనరు నీవంటి ధన్య కు త్తమము గాదు
పూసపాటి మహాస్థాన భూమియందుఁ
గాలు ద్రొక్కంగ నోడుఁ జం డాలుఁ డైనఁ
గదలు మిట మాని దివిజగంగా భవాని.
సీ. కృతకాద్రు లాయెనా కేలోగ్రఫణిఫణా
  నేకఫూత్కారవ ల్మీకచయము
విరిదోఁట లాయెనా కఱకు కంటకకంట
  కాంకుర విస్ఫురి తాగ చయము
పువుఁబాన్పు లాయెనా నవమంజులశ్వేత
  లవణాలవాల మా చవిటినేల
బొమ్మరిం డ్లాయెనా భూరి భేకాండజా
  ధారమై తనరు కే దారచయము
తే. నీకు విహరింప వసతు లై నివ్వటిలెనె ?
చిన్నిపొలములు, పేదల క్షేత్రములకు

ఘ్రాతుకత్వంబు సేయు మక్షికారులు కలరె ?
కదలు మీట మాని దివిజగంగా భవాని.

—అడిదము సూరకవి.

మహాకవీంద్రులు.

కవితా కన్యకు నలుగురు
కవి జనకుఁడు, భట్టు దాదిగ గణుతింపంగా
నవరసరసికుఁడె పెనిమిటి
యవివేకియె తోడఁబుట్టుగ వనవేమనృపా! 1

—చాటువు.

జనని సమస్తభాషలకు సంస్కృతభాష ధరాతలంబునన్
ఘనలలితార్థ గౌరవవికాసి తెనుంగభిరమ్యమంతకున్
గనుఁగొనఁ జూతబీజమునకుం బెను గోమలపత్త్రపుష్పశో
భనమ్మృదు పల్లవాభినవబాలరసాలము పొంపు నింపదే? 2

—శ్రీపర్వతపురాణము.

పరఁగన్ భారత కల్పనారతులు శబ్దస్ఫూర్తి సంధింప ని
ర్భరవృత్తిన్ బరమేశ పోతఘనులాలంకారముల్గూర్పఁ జూ
పరులైనట్టి పితామహాద్యులు నుతుల్వాటింపనత్తిఁచు నీ
రసాంధ్రోక్తివధూటికేను సుమనస్సంపూర్తిఁ గావించెదన్.

—వేఁకటార్యుఁడు.

ఈశుచేఁ గాంచి సాహిత్యవిద్య ధరిత్రి
నిల్పినయట్టివాణిని భజించి
శ్లోకార్థమునఁ జంద్రజూటు. మెప్పించి యీ
ష్లార్థముల్ గొన్నమల్హణు నుతించి

గద్యంబు చెప్పి శంకరునిచేఁ గరములు
ప్రతిభతోఁ బడసినబాణుఁ బొగడి
శతకంబు చెప్పి భాస్కరుని మెచ్చఁగఁ జేసి
యురుదేహుఁ డైన మయూరుఁ గొలిచి

తే. భవుని మెప్పించి కన్నులుఁ బడిదెచ్చి
వనిత కిచ్చిన కాళిదాసునకు మ్రొక్కి
హరునివినుతులచే బాసలాడఁ జేసి
నట్టిభట్టుని నన్నయభట్టుఁ దలఁతు.

— పెదపాటి

సీ. శబ్దశాసనకావ్య సంఘట్టనక్రమా
నందితబుధవర్యు నన్నపార్యు
నుభయభాషారచనోన్నిద్రభద్రవ
చోరాజిఁ దిక్కనసోమయాజి
లక్ష్యలక్షణకళాలంకారసౌభాగ్య
సత్కావ్యవిన్యాసు శంభుదాసు
ఛందోనిబంధనచాతురీధౌరేయు
వాగ్ధాము వేములవాడభీము

తే. రసికజనపద్మదిననాథు రంగనాథుఁ
బ్రకటకృతికర్మనిస్తంద్రు భాస్కరేంద్రు
నమితరసభావు శ్రీత్రిపురారిదేవు
సూక్తిమిధాము నాచనసోముఁ దలఁతు.

— ఆంధ్రకవి రామ

సీ నన్నపార్యుఁడు ప్రబంధప్రౌఢవాసనా
సంపత్తి సొంపుపుట్టింపనేర్చుఁ

సీ. అల విన్నకోట పెద్దన లక్షణజ్ఞత
శబ్దశాసన కవి శబ్దశుద్ధి
ప్రాబంధిక పరమేశ్వరు నర్థమహిమంబు
భయకవిమిత్రు సిరి పదలలితత
శ్రీనాథు వార్తాప్రసిద్ధి నాచనసోము
భూరికాఠిన్యంబు పోతరాజు
యమకవిధము మల్లయమనీషి చిత్రంబు
పింగళి సూరన కవివరు శ్లేష
తే. యాంధ్రకవితాపితామహు నల్లికబిగి
ముక్కు తిమ్మన తేటయు భూషణుని య
లంకృతియు నీకె కలదా తలంప లక్ష
ణకవి యప్పయ వేంకటసుకవిచంద్ర. —గణపవరపు వేంకటకవి.

తే. అల్లసాని వాని యల్లికబిగిసొంపు
ముక్కు తిమ్మనార్యు ముద్దుపలుకు
పాండురంగవిభుని పదగుంభనంబును
గాకమానిరాయ సీక తగుర. మూర్తికవి.

ఉ. శిష్టకవిత్వవైఖరి విచిత్రత రాఘవపాండవీయము
త్కృష్టముగా రచించి జగదేకనుతు ల్గని ధాత్రిలో నవ
స్రష్టయనంగఁ బద్మభవ సన్నిభుఁడైన మహాకవీశ్వరా
భీష్టతమప్రభావుఁడగు పింగళిసూరకవీంద్రుఁ గొల్చెదన్
—శివరామాభ్యుదయము.

క. చిన్నన్న ద్విపద కెఱఁగును
బన్నుగఁ బెదతిరుమలయ్య పదమున కెఱఁగున్
మిన్నంది మొరసె నరసిం
గన్న కవిత్వంబు పద్య గద్యశ్రేణిన్. —చాటువు.

క. కాకులవలెనింటింటను, గాకవులున్నారు; హంస / కైవడిభువిలో
శ్రీకామనీకెతగురా, యేకడనుడిఁబాలునీరు / నేర్పఱుపంగన్.
— కామేశ్వరకవి

ఉ. పూర్వకవీంద్రులంగొలుచు / పూనికనిప్పటివారిఁగొల్తుని
గర్వత; నిక్కవీంద్రులు పురా / ణకవీంద్రులకంటెఁ దక్కువే?
యుర్వినినేఁటివారగుట / యొచ్చెమె నేఁడును ద్రాక్షపర్ణిలోఁ
బూర్వపుముత్తియంబులను / బోలిన మౌక్తికరాజి లేదొకో?
— జైతరాజుసుమ్మయ.

సీ. సకలవిద్యలయందుఁ / జర్చింపఁ గవిత యు
త్కృష్టమం డ్రదది నిత్య / కీర్తిఁగొఱకు
నర్థాప్తికొఱకు నా / వ్యవహారలక్షణం
బెఱిఁగెడుకొఱకు న / నేకవిధము
లగునమంగళముల / హరియించుకొఱకు ను
చితనిత్యసౌఖ్యసం / సిద్ధికొఱకు
సొనరఁగాంతాసమ్మి / తోపదేశంబునఁ
బ్రీతిమై హితమాచ / రించుకొఱకు
ఆ. నయ్యెఁ గానఁ బెద్ద / లాచరించెద రంచు
నేర్పుకొలఁదిఁ గృతియొ / నర్పఁ బూని
యస్మదీయకృతికి / నధిపతిఁ గావింప
నర్హుఁ డెవ్వఁ డొక్కొ / యని తలంతు. — అనంతామాత్యుఁడు.

ఉ. బాలరసాలసాలనవ / పల్లవకోమల కావ్యకన్యకన్
గూళలకిచ్చియప్పడుపుఁ / గూడుభుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికులైననేమి గహ / నాంతరసీమల॥ కందమూల కౌ
ద్దాలికులైననేమి నిజ / దారసుతోదర పోషణార్థమై. 15
— పోతనామాత్యుఁడు.

మహాపురుషులు.

సీ. హిమాచలముదాఁక నేకచ్ఛత్రంబుగా
భువి యేలె మీతాత బుద్ధవర్మ
మీతాత కురియించె మెఱసి మాధవవర్మ
గరిమితోఁ బెజవాడఁ గనకవృష్టి
పాండ్య కేకయ చోళ వరవీర బలములఁ
దెగటార్చె మీతాత దేవవర్మ
పిడుగుముత్తియముగా వడి నేసె మీతాత
భీకరంబుగఁ జిక్క భీమనృపతి
తే. చండవిక్రమ ఘనవంశ జలధిచంద్ర
బాపు నగధీర రణరంగ భైరవాంక
పొసఁగ నెవ్వారు నీసాటి పూసపాటి
రాచవిభుతమ్మ యుద్దండ! రాచమాన.

కాకతీయప్రభువు.

సీ. పూర్వాపరాబ్ధులు పొలిమేర లై యుండ
నేరాజు జగమెల్ల నేలఁ గలిగె
లక్షించఁ దొమ్మిది లక్షల విలుకాండ్రు
రేరాజు బలమందు నెనసి యుండ్రు
ధరణి డెబ్బదియేడు గురునాయకోత్తము
లేరాజు సేవింతు రిచ్చగించి
దాక్షిణాత్యుల నెల్లఁ దఱిమి జయస్తంభ
మేరాజు నిలిపె రామేశ్వరమున
తే. నతఁడు కాకతీవీరరుద్రావనీశుఁ
డమ్మహారాజు చెప్పంగ నలరె ధాత్రి

రాజశేఖరుఁ డెంతయు రమణతోడ
జగము పాలించు భూలోక చక్రవర్తి.

అనవేమనృపాలుఁడు.

క. కొంచెపు జగములలోపల
నంచితముగ నీదుకీర్తి యనవేమనృపా!
మించెన్ గరి ముకురంబునఁ,
బంచాక్షరి శివుఁడు, మదిఁ బ్రపంచముఁ బోలెన్.

తే. పందికొమ్మెక్కి పెనుబాము పడగ లెక్కి
మేటితామేటి వీఁపెక్కి మెట్టలెక్కి
విసివి వేసారి యనవేము విభునిఁ జేరి
రాణివాసంబుఁ గనఁ గాంచె రత్నగర్భ!

చ. వెలమకులంబునందు నిలు వెళ్లరు కాంతలటంచుఁ బల్కు న
ప్పలుకు లబద్ధమయ్యెఁ గుల పావనుఁ డీఘనుఁ డప్పరాయరా
ట్కులభ ముకీర్తి కాంత కృతి కాంత మహీజయ కాంత యిప్పుడీ
కలియుగమంతటన్ దిరుగఁ గాఁ గనుగొంటిమి చిత్రమారయన్.

వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రిప్రభుఁడు.

తే. వైభవోపేంద్రుఁ డైనట్టి వాసిరెడ్డి
వేంకటాద్రీంద్రుఁ డొకపెండ్లి వేళయందుఁ
బిన్నదొరలకు నత్తరుల్ గొన్నకర్చు
పృథ్విఁ గల రాచవారికిఁ బెండ్లికర్చు!

క. వెన్నెలవలెఁ గర్పూరపుఁ, దిన్నెలవలె నీదుకీర్తి దిగ్దేశములం
దౌన్నత్యంబున వెలసెను, విన్నావా వాసిరెడ్డి వేంకటనృపతీ.

పూసపాటి విజయరామరాజు.

ఉ. రాజు కళంకమూర్తి రతి రాజు శరీరవిహీనుఁ డంబికా

రాజు దిగంబరుండు మృగరాజు గుహాంతరసీమవర్తి
భ్రాజిత పూసపాడ్విజయరామనృపాలుఁడె రాజుగా
రాజులు రాజులా పెనుతరాజులుగాని ధరాతలంబున

సాళువతిమ్మమంత్రి

చ. కరచరణాదు లందఱకుఁగల్గినయంతట నే సమర్థతన్
నెఱవడిఁ గాంచనేర్తురె మనీషివరుల్ ధరలోన నెవ
క్కరణిఘటించుచుంగృతయుగంబునఁ త్రేతను ద్వాపర
దరయఁగసాళ్వతిమ్మసచివాగ్రణికిన్ సమమంత్రి క

వత్సవాయి తిమ్మజగపతిరావు

ఉ. తేఁకువతోడి వత్సవయతిమ్మజగత్పతి ప్రాపు సేరితిన్
రాకు దరిద్రమాయిఁక పరాకుననై నగిరాకునైన నీ
పోకలు సాగవింకఁ జెడిపోవక మాపగవారిఁ జేరుమ
దీఁకొని వచ్చితేని నినుఁదిట్టక కొట్టక మాన నిమ్మ

మల్కిభరాముకుతుపశాహి.

ఉ. ఏమకులాద్రులెక్కి వెసనేడు పయోధులు దాఁటి
నేడవుదీవులం దిరిగియేడుగడన్ విహరించి కీర్తిఁ
రేడుజగమ్ములన్ వెలయనేచినమల్కిభరాముచం
యేడవ చక్రవర్తిపదనేడవరాజు ధరాతలమ్మునన్

కృష్ణరాయులు

మ. బలభిన్నాగము చెంపఁగొట్టి గిరిజాప్రాణేశు న[illegible]
గ్గలజాతేక్షణ కొప్పువట్టి శశివత్సుం జెక్కి ధట్టించి
బలరామున్ మొలఁబట్టినీయశముభూభాగంబునన్
నాలలనామన్మథ ! కృష్ణరాయ నరపాలా రాజక

చెన్నపురి : ఆర్యభారతిప్రెస్సున ముద్రితము.—19